

ЕВРОПА ИНВЕСТИРА В СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ

Европейски земеделски фонд за развитие на селските райони

Програма за развитие на селските райони 2014-2020

Проучване на въздействието на СВОМР върху социално-икономическото развитие на територията на МИГ „Гълъбово -Опан“ и удовлетвореността от прилагането на СВОМР в общността

Съдържание:

1. Въведение	4
2. Цел на проучването.....	7
3. Методология	9
4. Подхода ЛИДЕР/ВОМР.....	10
4.1. Обща информация за подхода ЛИДЕР/ВОМР.....	10
4.2. Подхода ЛИДЕР/ВОМР през Програмен период 2014-2020г. в България..	19
4.3. Въздействие на подхода ВОМР върху територията на МИГ „ Гълъбово - Опан“.....	25
5. Стратегията на ВОМР на МИГ „ Гълъбово - Опан“	33
5.1. Създаване на Стратегията, принципи, подход „отдолу нагоре“.....	34
5.2. Заинтересованите страни.....	36
5.3. Идентифициране на потребностите на територията на МИГ „ Гълъбово - Опан“.....	37
6. Цели на стратегията и приоритети за развитие на територията.....	39
7. Прилагане на стратегията на МИГ „ Гълъбово - Опан“	41
7.1. Приоритети и мерки заложи в Стратегията.....	41
7.2. Прием на проектни предложения	45
7.3. Сключени договори.....	50
8. Проучване на нагласите на местната общност и удовлетвореността от прилагането на ВОМР	51
9. Изводи и препоръки.....	65

Списък на използваните съкращения

ЕЗФРСР райони	Европейски земеделски фонд за развитие на селските
ЕС	Европейски съюз
МЗХ	Министерство на земеделието и храните
МИГ	Местна инициативна група
ПРСР	Програма за развитие на селските райони
БФП	Безвъзмездна финансова помощ
НСМ	Национална селска мрежа
ОПР	Общински план за развитие
СВОМР	Стратегия за местно развитие
ЗП	Земеделски производител
ДФЗ	Държавен фонд Земеделие

1. Въведение

Настоящото проучване е в изпълнение на Споразумение №РД 50-136/21.10.2016 г. за предоставяне на безвъзмездна финансова помощ по подмярка 19.4 «Текущи разходи и популяризиране на Стратегията за Водено от общностите местно развитие» на мярка 19 «Водено от общностите местно развитие» от Програмата за развитие на селските райони за периода 2014 – 2020 година, подкрепена от Европейския земеделски фонд за развитие на селските райони.

Един от инструментите за извършване на мониторинга на одобрената Стратегия за ВОМР е периодично извършването на проучване на въздействието на СВОМР върху социално-икономическото развитие на територията и удовлетвореността от прилагането на СВОМР в общността. Основна цел на анализа е да повиши знанията и уменията на екипа на МИГ относно успешното прилагане на ВОМР на територията, изпълнението на Стратегията и как може да бъде постигнато благоприятно социално-икономическо въздействие чрез реализирането ѝ и да бъде удовлетворена местната общност. Проучването ще бъде качено на сайта на СНЦ „МИГ Гълъбово - Опан“ с цел да се запознаят местните заинтересовани лица. Резултатите от това проучване ще дадат възможност на екипа и УС на МИГ да планират и организират информационни събития и обучения на територията.

В СВОМР на „МИГ Гълъбово – Опан“ в точка 8.4. Описание на системата за мониторинг и оценка са заложили както „Периодично проучване за въздействието на СВОМР върху социално-икономическото развитие на територията и удовлетвореността от прилагането на СВОМР в общността“ така и оценки за балансирано прилагане на стратегията.

В мониторинга и оценката на стратегията за ВОМР за изпълнение на задълженията на МИГ по чл. 34, параграф 3, буква "ж" от Регламент (ЕС) № 1303/2013 според насоки оценка на LEADER/ВОМР се „Оценяват постиженията на СВОМР и другите дейности на МГД, изпълнението на метода Leader и добавената стойност на Leader/ВОМР“.

Принципите на териториалния подход са основани на няколко идеи: малките територии имат свои специфични характеристики, потенциал и проблеми, които може да са общи за региона и страната, но могат да бъдат и различни за всяка територия, съответно подходът за развитие на тези територии също е различен и специфичен; политиката на сближаване се прилага не на ниво държава, а на ниво региони, тъй като по икономически и социални показатели регионите в една страна са по-сходни с регионите в друга, отколкото в рамките на една и съща държава, следователно политиките за развитието им също са индивидуализирани според нуждите и потенциала; местните проблеми е по-добре да се решават отдолу-нагоре и на местно ниво, като това не противоречи на секторните политики на държавата, прилагани отгоре-надолу, а двата подхода се допълват и надграждат взаимно; необходимо е засилването на участието на гражданите в местното самоуправление и в решаване на местните проблеми. Именно тези принципи се реализират и чрез подхода BOMP.

По тази причина прилагането на BOMP в Програмния период 2014-2020 г. се разширява както на програмно ниво – чрез възможно финансиране по абсолютно всички фондове, така и като обхват – освен в селските райони, BOMP се прилага в рибарските райони, на териториите със специфични характеристики, определени в Националната концепция за пространствено развитие, териториите в риск (екологичен, демографски и икономически) и териториите за опазване на ландшафта, природните и културните ценности (финансирани по ОП Региони в растеж), в градските райони - програмата URBACT, по проектите на която също се създават местни групи за действие (URBACT Local Groups).

За периода 2021-2027 г. се предвижда BOMP да остане част от общия Регламент за общо приложими разпоредби за всички фондове (чл. 25), т.е. да се запази разширеното му финансиране, както и да се превърне в основен, а не допълващ механизъм на политиката на сближаване на ЕС и регионалното развитие. Планирано е и засилване на гражданското участие на местно ниво, тъй като подходът BOMP е средство за реализиране на един от бъдещите пет инвестиционни приоритета на ЕС – „Европа по-близо до гражданите“.

Доколкото BOMP все пак е подход и за развитие на селските райони, неговите цели и приоритети са пряко свързани и с **Регламент 1305/2013** относно подпомагане на развитието на селските райони от ЕЗФРСР. Правилата на този Регламент са пренесени в българската Програма за развитие на селските райони с три тематични цели, шест

приоритетни области и 18 подприоритета. BOMP е отделна Мярка 19 от ПРСР, която има също шест приоритета (формулирани обаче според целите на Регламент 1303/2013) и свои четири специфични цели, които се отнасят до ЕЗФРСР (Регламент 1305/2013).

Затова, когато се отчитат изпълнението, резултатите и въздействието на BOMP за дадена територия се оценява приносът на Стратегиите и проектите към шестте приоритета на BOMP и към четирите специфичните цели на мярката, като приносът към тези цели и приоритети се попълва в таблиците в **Раздела „Социално-икономически анализ“ на бизнес плана** на проектите, когато се изисква такъв. Приносът към приоритетите и подприоритетните области на ПРСР се отчита в **Приложение 13 на Наредба 22/2015 г. „Формуляр за мониторинг“** за всички подадени проекти.

Целите на оценките на въздействие на Стратегиите за BOMP са: да се покаже доколко са били ефективни действията по прилагането на мерките от стратегиите по отношение на местното развитие; доколко са постигнати целите на ПРСР за изпълнение на националната политика за развитие на селските райони; какъв е приносът за постигане общите за ЕС цели на Стратегията „Европа 2020“.

Разликата между съдържанието и очакваните резултати от изготвянето на проучването и междинна оценка на Стратегията се изразява в обхвата-оценката обхваща само количествените индикатори (отчитане на напредъка по мерките, изпълнение на индикаторите, механизъм на прилагане и управление на Стратегията), докато анализът има по-широк набор от критерии – доколко и как подходът променя територията в самия процес на прилагане, има ли и какви са ползите от намесата не само на равнище подпомагане на бенефициенти, но и за цялата общност, дали, как и доколко се постигат заложените цели, какви са етапите досега и какви трябва да са стъпките в бъдеще.

Основната разлика е в участието на местната общност в проучването за оценка на въздействието, като се отчитат и субективните нагласи към определени цели или действия, които може да са се променили в процеса на прилагане. Чрез проучване на мненията на общността, се дава представа дали са удовлетворени заинтересованите страни, какво е отношението към текущата работа на МИГ (одобрение или неодобрение), какви са били предварителните очаквания и до каква степен те са оправдани, какво повече биха искали да получат хората чрез прилагането на BOMP и чрез дейността на МИГ.

В анализа за въздействие може да се включи разглеждане на факторите за успех или неуспех във връзка с прилагането и постигането на целите, степен на обхващане на територията, степен на обхващане на общността, степен на обхващане на населението от проекти, подобряващи средата, степен на подобряване на взаимодействието и сътрудничеството между партньорите на територията и с други територии, промяна в човешкия и социален капацитет.

2. Цел на проучването

Целта на настоящето проучване е да даде по-пълна представа за прилагането на подхода BOMP на територията на МИГ „Гълъбово-Опан“. Също така ще се оцени постигнатите до този период начални резултати по изпълнението на Стратегията, да разбере степента на социално-икономическите ползи, осъзнаването на преимуществата на СВOMP от страна на местната общност, обществените нагласи по темата, да изработи препоръки и на тази основа. Ако е необходимо и осъществимо да се планират корекции, да се извлекат поуки и добри практики. Получените резултати ще осигурят ефективното функциониране на МИГ, по-качествено общуване на организацията с потенциални бенефициенти и местни заинтересовани страни и ще допринесат за по-доброто прилагане на Стратегията. Проучването следва да е едно обосновка за евентуално повишаване на знанията и уменията на екипа на МИГ, свързани с принципите и подходите за успешно прилагане на BOMP на територията, както и за по-ефективното изпълнение на СВOMP. Паралелно с това, проучването трябва да дефинира по-точно как може да бъде постигнато благоприятно социално-икономическо въздействие чрез реализирането на Стратегията и местната общност да бъде удовлетворена в максимална степен. За разлика от другите заложили методи за оценка и мониторинг, които боравят с малък брой количествени показатели и са предназначени за измерване на степента, в която е реализирана Стратегията и са усвоени заложените средства по нея, проучването има за цел да работи с много по-голям набор от данни. Той изследва по-широки аспекти от прилагането не само на конкретната Стратегия, но и на самия подход BOMP и ролята на МИГ за съответната територия. Анализът събира допълнителна информация относно „надграждането“ на BOMP, а именно, освен обективните измерими количествени критерии, да бъдат анализирани и различни качествени елементи, които би било трудно да се измерят чрез статистика. Проучването е свързано и с оценка на качеството на самата Стратегия,

вътрешната и външната ѝ съгласуваност между приоритети, цели и мерки, както и с различни програмни документи.

Въздействието на прилагането на подхода BOMP върху дадена територия се различава от оценката на прилагане и изпълнение на Стратегията, макар да е в пряка зависимост от нея. При оценката се използват предимно обективни фактори, които могат да се измерят, като най-важни, разбира се, са качеството на самата Стратегия - дали отговаря на нуждите и потенциала на територията, обхваща ли всички заинтересовани страни, изпълнени ли са принципите на подхода BOMP. В тази оценка влиза и дали е налице вътрешна съгласуваност на Стратегията - между целите, планираните действия и съответстващите им мерки, комбинацията от интервенции и очакваните крайни резултати и въздействия и външната съгласуваност - между различните инструменти, които се изпълняват едновременно в рамките на една и съща територия (мерки по другите програми, както и съответствие с общинските и регионални документи). Най-важно за въздействието е изпълнението на Стратегията и заложените в нея индикатори - брой проекти и подпомогнати стопанства и предприятия, брой създадени нови бизнеси или услуги, брой работни места и т.н. Основен принос в прилагането на BOMP има и оценката за създаване и повишаване на административния капацитет – този на екипа на МИГ, който също се измерва чрез Стратегията – качество и изпълнение, но и повишаване капацитета на местната общност, който пък се мери през изпълнените проекти. Допълнителни оценки могат да се правят относно дейностите на МИГ за популяризиране на Стратегията с цел увеличаване на осведомеността и мотивацията на местните хора, сътрудничеството между тях и изграждането на мрежи, както и за механизма, по който е изпълняван подхода - например доколко е било балансирано участието и представителството на местното население в структурите за вземане на решения и управлението на МИГ, дали е спазена прозрачността на правилата и процедурите за подготовка и изпълнение на проектите.

Проучването е основано на обобщени данни за периода от началото на прилагане на Стратегията през 2016-та година до октомври 2020 г. В него са включени: събиране, анализ и оценка на първични количествени и качествени данни (проекти, индикатори, поведени събития); събиране на допълнителна информация от местни заинтересовани страни (анкети) и източници (други проучвания); обобщаване на резултати и формулиране на изводи и препоръки. То има за цел да оцени постигнатите до този период начални резултати по изпълнението на Стратегията, да разбере какви са обществените нагласи по

темата, да изработи препоръки и на тази основа, ако е необходимо да се планират корекции, да се извлекат поуки и добри практики. Получените резултати ще осигурят ефективното функциониране на МИГ „Гълъбово-Опан“, по-качествено общуване на организацията с потенциални бенефициенти и местни заинтересовани страни и ще допринесат за по-доброто прилагане на Стратегията.

Накрая трябва да споменем и повишаването на експертния капацитет на членовете на МИГ „Гълъбово-Опан“ и на местните лидери, за да могат да бъдат избегнати грешките допуснати в минали периоди.

3. Методология

Методологията се базира на систематичен подход за събиране, анализиране и формулиране на изводи по прилагането на СВОМР. Разгледан и анализиран е приносът на Стратегията и съответно на подадените вече проекти към изпълнение целите, заложиени за развитието на територията. Адаптирана е за целите на проучването относно въздействието на Стратегията за да се изследва доколко са били ефективни действията по прилагането на мерките от стратегиите по отношение на местното развитие и доколко са постигнати целите на ПРСР .

Проучването се базира на научен подход на анализ на национални стратегически документи, на документи на местно ниво, статистически анализ на данни, проучвания на място, анкетно проучване на нагласите на местната общност относно работата на МИГ „Гълъбово-Опан“, като от тези данни ще се предложат изводи и препоръки. Разгледани и анализирани са европейски, национални, регионални и местни документи, релевантни към темите на възложеното проучване. Извършени са наблюдения на място, както и анкетно проучване сред местната общност.

Проучването се базира на изпълнението към момента на Стратегия за ВОМР на МИГ „Гълъбово-Опан“, обявените приеми по мерките на СВОМР, данни от годишните доклади на МИГ и предишни проучвания и анализи, проведени на МИГ.

Бяха извършени анкетни проучвания относно удовлетворението на местната общност като за тази цел бяха изготвени анкетни карти. То е проведено пряко физически както и онлайн.

За изготвяне на анализа за въздействие на СВОМР и удовлетворението на местната общност са използвани следните методи: наблюдение – систематично проследяване на дейността на МИГ както за подготовката и подбора на проекти, така и за популяризиране на подхода ВОМР, механизми за взимане на решение и прозрачност на процедурите, организиране на събития, консултиране и т.н., също така наблюдение на евентуалните промени на територията; проучване - на документи, информация и данни от различни източници, както и на общественото мнение; анализ на данните и информацията, при който се обобщават резултатите; описание – описват се фактите, данните, резултатите и изводите; оценка – оценява се степента на изпълнение на индикаторите по мерките и приноса на подадените досега проекти към съответните области, степента на постигане на заложените цели, ефективност и ефикасност на използваните ресурси; обобщение – на базата на всички методи, описани по-горе се правят изводи за тенденциите на въздействие на СВОМР в момента и се формулират препоръки как да се действа в бъдеще. Освен горепосоченото, настоящият анализ обръща внимание и до каква степен се повишава капацитета на местна общност (една от основните цели на ВОМР) и до каква степен тя е удовлетворена от прилагането на подхода и наличието на МИГ на територията си.,

4. Подхода ЛИДЕР/ВОМР

4.1 Обща информация за подхода ЛИДЕР/ВОМР

Подходът „Лидер“ води своето начало от 1991 г., като идеята е базирана на разбирането, че поради разнообразието и спецификата на селските райони в Европа, стратегиите за развитие са много по-ефективни и ефикасни, ако бъдат създавани и прилагани на местно ниво от местните участници, придружени от ясни и прозрачни процедури, подпомагани от съответните администрации и бъде предоставяна необходимата помощ за разпространение на добрите практики. Този подход предоставя на местните общности в селските райони на ЕС възможността да взимат активно участие в изграждането на местното самоуправление и стратегическото планиране на развитие на своите територии.

Принципите на териториалния подход са основани на няколко идеи: малките територии имат свои специфични характеристики, потенциал и проблеми, които може да са общи за региона и страната, но могат да бъдат и различни за всяка територия, съответно подходът за развитие на тези територии също е различен и специфичен; политиката на

сближаване се прилага не на ниво държава, а на ниво региони, тъй като по икономически и социални показатели регионите в една страна са по-сходни с регионите в друга, отколкото в рамките на една и съща държава, следователно политиките за развитието им също са индивидуализирани според нуждите и потенциала; местните проблеми е по-добре да се решават отдолу-нагоре и на местно ниво, като това не противоречи на секторните политики на държавата, прилагани отгоре-надолу, а двата подхода се допълват и надграждат взаимно; необходимо е засилването на участието на гражданите в местното самоуправление и в решаване на местните проблеми. Именно тези принципи се реализират и чрез подхода BOMP.

Основните характеристики на подхода са:

- ✓ Териториален подход – подходът се прилага върху определен район, който обхваща малка, хомогенна и социално свързана територия. Избраната територия трябва да има достатъчна кохерентност и критична маса по отношение на човешки, финансови и икономически ресурси за поддържане на жизнена местна стратегия за развитие;
- ✓ Подход „отдолу-нагоре“ - местните хора участват във вземането на решения за стратегията и избора на приоритети, които да бъдат следвани. Създаването на капацитет е основна част от подхода „отдолу-нагоре“ и той включва:
- ✓ Работа в мрежа - Мрежите обхващат обмяна на резултати, опит и ноу-хау между различните МИГ, между администрациите и организациите, участващи в развитието на селските райони;
- ✓ Публично-частни партньорства (местни инициативни групи) - МИГ е оперативното звено, което осъществява координационна роля за изготвянето и осъществяването на стратегията за местно развитие, като взема решения за разпределянето на финансовите ресурси и управлението им.

Прилагането на BOMP в Програмния период 2014-2020 г. се разширява както на програмно ниво – чрез възможно финансиране по абсолютно всички фондове, така и като обхват – освен в селските райони, BOMP се прилага в рибарските райони, на териториите със специфични характеристики, определени в Националната концепция за пространствено развитие, териториите в риск (екологичен, демографски и икономически) и териториите за опазване на ландшафта, природните и културните ценности (финансирани по ОП Региони в растеж), в градските райони програмата URBACT, по проектите на която също се създават местни групи за действие (URBACT Local Groups).

За периода 2021-2027 г. се предвижда BOMP да остане част от общия Регламент за общо приложими разпоредби за всички фондове (чл. 25), т.е. да се запази разширеното му финансиране, както и да се превърне в основен, а не допълващ механизъм на политиката на сближаване на ЕС и регионалното развитие. Планирано е и засилване на гражданското участие на местно ниво, тъй като подходът BOMP е средство за реализиране на един от бъдещите пет инвестиционни приоритета на ЕС – „Европа по-близо до гражданите“.

Водено от общностите местно развитие (BOMP) е продължение на подхода ЛИДЕР в настоящият Програмен период 2014-2020 г. Основните принципи, върху които се гради подходът са същите, както при ЛИДЕР. Отново подходът е част от националните програми за развитие на селските райони и дава възможност местните стратегии за BOMP да бъдат финансирани от повече от един фонд – така нареченото многофондово или мултифондово финансиране. Фондът ЕЗФРСР за настоящия програмен период е на стойност 100 милиарда евро, като в допълнение страните членки следва да осигурят още 61 млрд. национално съфинансиране. За BOMP трябва да бъдат отделени минимум 5% от общия бюджет, като подходът може да получава подкрепа също и от ЕФРР, ЕСФ и ЕФМДР.

Подходът е изведен в отделна мярка (M19 Водено от общностите местно развитие), която е разделена на четири подмерки:

- ✓ **Подмярка 19.1 – „Помощ за подготвителни дейности“** - подкрепя подготовката на местните общности за прилагането на подхода Водено от общностите местно развитие през периода 2014 – 2020 г. и се финансира по линия на Европейския фонд за развитие на селските райони. Също така има част и с „малки пилотни проекти“, които целят да популяризират подхода в общности, които не са успели да спечелят финансиране за стратегия;
- ✓ **Подмярка 19.2 – „Прилагане на операции в рамките на стратегии за водено от общностите местно развитие“** – подкрепя самите проекти кандидатствали пред МИГ, като общия бюджет от ПРСР 2014-2020 е 60 108 917 евро, от ОП „Околна среда“ до 38 057 831 евро, от ОП „Иновации и конкурентоспособност“ е 53 980 776 евро и от ОП „Развитие на човешките ресурси“ е 49 749 189 евро;
- ✓ **Подмярка 19.3 – „Подготовка и изпълнение на дейности за сътрудничество на местни инициативни групи“** - С тази подмярка МИГ се насърчават да осигурят принос в развитието на съответните селски райони, чрез взаимодействие и реализиране на съвместни

проекти с други български МИГ чрез проекти за вътрешно-териториално сътрудничество, или с други МИГ от ЕС или с подобен тип структури от трети страни.

- ✓ **Подмярка 19.4 – „Текущи разходи и популяризиране на стратегия за ВОМР“** – мярката има за цел да обезпечи МИГ с необходимия финансов ресурс за ефективното изпълнение на стратегиите и тяхното популяризиране;

Според Споразумение за партньорство между РБългария и ЕС са приети целите на Регламент №1303/2013, както и трите цели на ЕЗФРСР, формулирани в Регламент № 1305/2013 относно подпомагане на развитието на селските райони и са отразени в българската Програма за развитие на селските райони:

- ✓ Повишаване на конкурентоспособността и балансирано развитие на селското и горското стопанство и преработващата промишленост – отделени са 22% от публичните разходи на Програмата;
- ✓ Опазване на екосистемите и устойчиво управление, използване на природните ресурси в земеделието, горското стопанство и хранителната промишленост, предотвратяване на климатичните промени и приспособяване към тях - отделени са 48% от публичните разходи на Програмата;
- ✓ Социално-икономическо развитие на селските райони, осигуряващо нови работни места, намаляване на бедността, социално включване и по-добро качество на живот - отделени са 28% от публичните разходи на Програмата.

Постигането на целите за развитие на селските райони, допринасящи за стратегията „Европа 2020“ за интелигентен, устойчив и приобщаващ растеж, следва да се осъществява чрез заложените приоритета на Съюза за развитие на селските райони разписани в Регламент 1305/2013 г., в които са отразени съответните тематични цели на ОСР.

1. Стимулиране на трансфера на знания и иновациите в областта на селското и горското стопанство и селските райони с акцент върху следните области:

- ✓ Стимулиране на иновациите, сътрудничеството и развитието на базата от знания в селските райони;
- ✓ Укрепване на връзките между селското стопанство, производството на храни, горското стопанство и научноизследователската дейност и иновациите, включително с цел подобряване на екологичното управление и екологичните показатели;

- ✓ Поощряване на ученето през целия живот и професионалното обучение в секторите на селското и горското стопанство.

2. Повишаване на жизнеспособността на земеделските стопанства и конкурентоспособността на всички видове селскостопанска дейност във всички региони и насърчаване на новаторските технологии в селското стопанство и устойчивото управление на горите, с акцент върху следните области:

- ✓ Подобряване на икономическите резултати на всички земеделски стопанства и улесняване на реструктурирането и модернизирването на стопанствата, особено с оглед на увеличаването на пазарното участие и ориентация и на разнообразяването в селското стопанство
- ✓ Улесняване на навлизането на земеделски стопани с подходяща квалификация в селскостопанския сектор, и по-специално приемствеността между поколенията

3. Насърчаване на организацията на хранителната верига, включително преработката и предлагането на пазара на селскостопански продукти, на хуманното отношение към животните и управлението на риска в селското стопанство с акцент върху следните области:

- ✓ Подобряване на конкурентоспособността на първичните производители чрез по-доброто им интегриране в селскостопанската и хранителната верига посредством схеми за качество, които да добавят стойност към селскостопанските продукти, популяризиране на местните пазари и къси вериги на доставки, групи на производителите и организации и между браншови организации;
- ✓ Подпомагане на превенцията и управлението на риска на стопанствата.

4. Възстановяване, опазване и укрепване на екосистемите, свързани със селското и горското стопанство, с акцент върху следните области:

- ✓ Възстановяване, опазване и укрепване на биологичното разнообразие, включително в зони по "Натура 2000" и в зони с природни или други специфични ограничения и земеделие с висока природна стойност, както и на състоянието на европейските ландшафти;
- ✓ Подобряване на управлението на водите, включително управлението на торовете и пестицидите;
- ✓ Предотвратяване на ерозията на почвите и подобряване на управлението им.

5. Насърчаване на ефективното използване на ресурсите и подпомагане на прехода към ниско-въглеродна и устойчива на изменението на климата икономика в селското стопанство, сектора на храните и горското стопанство, с акцент върху следните области:

- ✓ Повишаване на ефективността при потреблението на вода в селското стопанство;
- ✓ Повишаване на ефективността при потреблението на енергия в селското стопанство и хранително-вкусовата промишленост;
- ✓ Улесняване на доставките и използването на възобновяеми източници на енергия, на странични продукти, отпадъци и остатъци, и други нехранителни суровини за целите на биоикономиката;
- ✓ Намаляване на емисиите на парникови газове и амоняк от селското стопанство;
- ✓ Стимулиране на съхраняването и поглъщането на въглерода в сектора на селското и горското стопанство;

6. Насърчаване на социалното приобщаване, намаляването на бедността и икономическото развитие в селските райони, с акцент върху следните области:

- ✓ Улесняване на разнообразяването, създаването и развитието на малки предприятия, както и разкриването на работни места;
- ✓ Стимулиране на местното развитие в селските райони;
- ✓ Подобряване на достъпа до информационни и комуникационни технологии (ИКТ), използването и качеството им в селските райони.

Програмата за Развитие на Селските Региони в България е планирана на базата на всичките шест приоритета както следва:

Приоритет 1 - Приоритетна област 1: Стимулиране на трансфера на знания и иновациите в областта на селското и горското стопанство и селските райони;

Приоритет 2 - Приоритетна област 2: Повишаване на жизнеспособността на земеделските стопанства и конкурентоспособността на всички видове селскостопанска дейност във всички региони и насърчаване на новаторските технологии в селското стопанство и устойчивото управление на горите;

Приоритет 3 - Приоритетна област 3 : Насърчаване на добро организиране на хранителната верига, в т.ч. преработката и търговията със селскостопански продукти, хуманното отношение към животните и управлението на риска в селското стопанство;

Приоритет 4 - Приоритетна област 4: Възстановяване, опазване и укрепване на екосистемите, свързани със селското и горското стопанство;

Приоритет 5 - Приоритетна област 5: Насърчаване на ефективността на използване на ресурсите и подкрепа на прехода към нисковъглеродна и устойчива на изменението на климата икономика в секторите земеделие, храни и гори;

Приоритет 6 - Приоритетна област 6: Насърчаване на социалното приобщаване, намаляването на бедността и икономическото развитие в селските райони.

ПРСР в България е структурирана, освен около шестте приоритетни области и в осемнадесет под-приоритета на политиката за развитие на селските райони. Всяка мярка от програмата има принос към един или няколко приоритетни области. Освен това, за постигане на специфичните цели на тематичните приоритети са програмирани хоризонтални интервенции, включващи иновации, околна среда и борба с климатичните промени, които ще се прилагат при възможност навсякъде и във всички мерки.

Приоритетна област 1: Стимулиране на трансфера на знания и иновациите в областта на селското и горското стопанство и селските райони с акцент върху следните подприоритетни области:

- ✓ Стимулиране на иновациите, сътрудничеството и развитието на базата от знания в селските райони (M1, M2, M4, M6, M16);
- ✓ Укрепване на връзките между селското стопанство, производството на храни, горското стопанство и научноизследователската дейност и иновациите, включително с цел подобряване на екологичното управление и екологичните показатели (M1, M2, M4, M6, M8, M16);
- ✓ Поощряване на ученето през целия живот и професионалното обучение в секторите на селското и горското стопанство (M1, M2, M16);
- ✓

Приоритетна област 2: Повишаване на жизнеспособността на земеделските стопанства и конкурентоспособността на всички видове селскостопанска дейност във всички региони и насърчаване на новаторските технологии в селското стопанство и устойчивото управление на горите.

- ✓ Подобряване на икономическите резултати на всички земеделски стопанства и улесняване на реструктурирането и модернизирането на стопанствата, особено с оглед на увеличаването на пазарното участие и ориентация и на разнообразяването в селското стопанство (M1, M2, M4, M6, M16);
- ✓ Улесняване на навлизането на земеделски стопани с подходяща квалификация в селскостопанския сектор, и по-специално приемствеността между поколенията (M1, M2, M4, M6)

Приоритетна област 3: Насърчаване на добро организиране на хранителната верига, в т.ч. преработката и търговията със селскостопански продукти, хуманното отношение към животните и управлението на риска в селското стопанство. 26

- ✓ Подобряване на конкурентоспособността на първичните производители чрез по-доброто им интегриране в селскостопанската и хранителната верига посредством схеми за качество, които да добавят стойност към селскостопанските продукти, популяризиране на местните пазари и къси вериги на доставки, групи на производителите и организации и междубраншови организации (M1, M2, M4, M6, M9, M14, M16);
- ✓ Подпомагане на превенцията и управлението на риска на стопанствата (M1, M2, M17).

Приоритетна област 4: Възстановяване, опазване и укрепване на екосистемите, свързани със селското и горското стопанство.

- ✓ Възстановяване, опазване и укрепване на биологичното разнообразие, включително в зони по „Натура 2000“ и в зони с природни или други специфични ограничения и земеделие с висока природна стойност, както и на състоянието на европейските ландшафти (M1, M2, M4, M10, M11, M12, M13, M16, M8, M15);
- ✓ Подобряване управлението на водите, включително управлението на торовете и пестицидите (M1, M2, M4, M10, M11, M12, M13, M16, M8, M15);

- ✓ Предотвратяване на ерозията на почвите и подобряване на управлението им (M1, M2, M4, M10, M11, M12, M16, M8, M15)

Приоритетна област 5: Насърчаване на ефективността на използване на ресурсите и подкрепа на прехода към нисковъглеродна и устойчива на изменението на климата икономика в секторите земеделие, храни и гори.

- ✓ Повишаване на ефективността при потреблението на вода в селското стопанство (поливни съоръжения по М 4.3; M1, M2, M4, M16);
- ✓ Повишаване на ефективността при потреблението на енергия в селското стопанство и хранително-вкусовата промишленост (M1, M2, M4, M16);
- ✓ Улесняване на доставките и използването на възобновяеми източници на енергия, на странични продукти, отпадъци и остатъци, и други нехранителни суровини за целите на биоикономиката (M1, M2, M4, M7, M16);
- ✓ Намаляване на емисиите на парникови газове и амоняк от селското стопанство (M1, M2, M4, M10, M16)
- ✓ Стимулиране на съхраняването и поглъщането на въглерода в сектора на селското и горското стопанство (M1, M2, M8, M16).

Приоритетна област 6: Насърчаване на социалното приобщаване, намаляването на бедността и икономическото развитие в селските райони.

- ✓ Улесняване на разнообразяването, създаването и развитието на малки предприятия, както и разкриването на работни места (M4, M6);
- ✓ Стимулиране на местното развитие в селските райони (M7);
- ✓ Подобряване на достъпа до информационни и комуникационни технологии (ИКТ), използването и качеството им в селските райони (M7).

В регламент 1303/2013 са посочени следните 11 тематични цели, които следва да допринесат за интелигентен, устойчив и приобщаващ растеж, както и за изпълнението на специфичните задачи на отделните фондове съгласно заложените им цели в Договорите.

1. засилване на научноизследователската дейност, технологичното развитие и иновациите;

2. подобряване на достъпа до ИКТ и на тяхното използване и качество;
3. повишаване на конкурентоспособността на МСП и на селскостопанския сектор (за ЕЗФРСР), и на сектора на рибарството и аквакултурите (за ЕФМДР);
4. подпомагане на преминаването към нисковъглеродна икономика във всички сектори;
5. насърчаване на адаптацията към изменението на климата и превенцията и управлението на риска;
6. съхраняване и опазване на околната среда и насърчаване на ресурсната ефективност;
7. насърчаване на устойчивия транспорт и премахване на участъците с недостатъчен капацитет във всички ключови мрежови инфраструктури;
8. насърчаване на устойчивата и качествена заетост и подкрепа за мобилността на работната сила;
9. насърчаване на социалното приобщаване, борба с бедността и всяка форма на дискриминация;
10. инвестиции в образованието, обучението, включително професионално обучение за придобиване на умения и ученето през целия живот;
11. повишаване на институционалния капацитет на публичните органи и заинтересованите страни и допринасяне за ефективна публична администрация.

В програмният период 2014-2020г. приоритетите на ВОМР са свързани с реализацията на 7 от 11-те цели, записани в Регламент 1303/2013 (РОР) и в Споразумението за партньорство – тематични цели 1, 3, 5, 6, 8, 9 и 10. Съгласно приоритетна област 6Б от Регламент (ЕС) № 1305/2013 основната цел на подхода е стимулиране на местното развитие в селските райони. С прилагането на подхода ВОМР се цели и постигане на следните специфични цели, които могат да бъдат постигнати чрез финансиране от ЕЗФРСР:

- ✓ Развитие и стимулиране на предприемачество и устойчив бизнес;
- ✓ Развитие на динамична жизнена среда и подобряване качеството на живот чрез развитие на хоризонтални и между секторни партньорства и взаимодействие за инициативи от общ интерес;

- ✓ Развитие на практики и модели за добро управление и участие на заинтересованите страни в развитието на територията, като основа за териториално развитие;
- ✓ Развитие на териториална идентичност, маркетинг и марки на база на специфичния териториален потенциал и продукти от местен характер.

4.2. ЛИДЕР/ВОМР в България през Програмен период 2014-2020г.

Подхода Лидер в България започва като част от ПРСР 2007-2013 г., с известно закъснение през 2009 година, когато се дава начало на мерките в рамките на четвъртата ос на ПРСР, като за основна цел е изграждането на местен капацитет и подкрепа на изпълнението на местни стратегии за развитие. От успехите и проблемите при прилагането на подхода през първия програмен период могат да се направят изводи и поуки и би следвало да се избегнат някои грешки при сегашното прилагане.

Бюджет на подхода ЛИДЕР 2007-2013 г. е в размер на 76 988 306 евро, като за прилагане на Стратегиите са изразходвани 73,76% от бюджета или 39 248 127 евро. В изпълнение на подготвителната мярка са подадени 136 заявления за изграждане на МИГ на кандидати от 181 от селските общини (78% от общините). Общо по подмярка 431-2 са сключени 102 договора с потенциални МИГ, а от тях са изпълнени 90. Част от договорите не са изпълнени поради липса на финансови средства и закъснение при възстановяване на направените разходи. 137 общини (60%) от общия брой на общините в селските райони на България, които към онзи момент са 231, са със създадена Стратегия за местно развитие. Подкрепените стратегии по двете покани обаче са само 35, обхващащи 57 общини, 1112 населени места или 24.7% от селските общини с население от 800 758 души или 25% от населението, и територия от около 25,8 хил. кв. км или 27.8% от територията на селските райони. Липсата на достатъчно средства е единствената пречка за постигане на по-високи нива на изграден местен капацитет чрез подкрепа на повече МИГ. Следва да се има предвид и това, че индикаторът за брой подпомогнати МИГ е бил заложен съобразно очакваното финансиране, като се е считало, че не всички стратегии ще бъдат на максималния праг.

Впоследствие, тази целева стойност става невъзможна за постигане, тъй като всички одобрени стратегии са били на максималния допустим праг за финансиране. В Северозападния район са създадени 6 МИГ, в Северния централен – 3 МИГ, в Североизточния – 4 МИГ, в Югоизточния – 6 МИГ, в Южния централен – 9 МИГ и в Югозападния – 7 МИГ. Само на територията на областите Видин, Кюстендил, Русе, Плевен, Силистра и Сливен не се прилагат стратегии за местно развитие. Анализът на напредъка за постигане на целите показва, че поставената цел за брой подпомогнати МИГ е изпълнена на 70% (35 при заложили 50), а по отношение на индикатора, свързан с общата площ, обхваната от МИГ, изпълнението е 72% (25 800 кв.м. от заложили 36 000 кв.м.). Изпълнението на индикатора, свързан с население, обхванато от МИГ е 64% (постигнати 801 688 души при индикатор 1 260 000 души).

Крайнният резултат на прилагането на ВОМР е оценен като положителен, и според Доклад за оценката на ПРСР и ЛИДЕР на Дирекция „Развитие на селските райони“ в МЗХГ от януари 2018 г., „подходът има съществен принос за придадена нетна добавена стойност в подпомогнатите стопанства и създадена добавена стойност на годишна работна единица. Наблюдава се засилване на концентрацията на подпомогнатите стопанства в общия обем на създаваната брутна продукция от земеделие от 69% преди началото на програмния период до 82% през 2015 г. Като цяло подкрепените предприятия в хранителната индустрия успяват до голяма степен да се възползват от помощта, като добавената стойност в този отрасъл нараства забележимо, което свидетелства за повишаване на конкурентоспособността“. Проучване на МЗХГ за целите на доклада, сред общностите прилагали стратегии за местно развитие, показва висока удовлетвореност от резултатите – 79% от анкетираните смятат, че МИГ допринасят за икономическото развитие на териториите; 84% изтъкват подобряване благосъстоянието на региона; 62% - създаване на нови възможности за заетост; 80% - изграждане на местен капацитет като предимства на подхода ВОМР.

По информация пак от Доклада на МЗХГ, общият брой на подадените към МИГ проекти е 1 908 или 140 % от одобрения бюджет по мярка 41. След приключване на оценителните комисии към ДФЗ одобрените проекти са 1 588 бр. До подписване на договор достигат 1 221 различни проекта на 997 бенефициента. Общо изплатената субсидия по реализираните проекти е в размер на 76 741 501 лв., което е 99 % от актуализирания бюджет по мярка 41, а броят изпълнени проекти е 1 170. Проблеми създава забавянето

между одобряването на стратегиите и приема на проекти, вследствие на което интересът по първите покани на МИГ е значително по-малък от този в края на периода. Очевидно е, че все пак МИГ успяват да мобилизират местните общности, като в някои от случаите общият размер на подадените проекти надвишава два пъти предвидените средства. Анализът на постигане на заложените индикатори показва, че индикаторът за брой проекти, финансирани от МИГ, е изпълнен на 59 % (1221 проекта), а относно брой финансирани бенефициенти от МИГ изпълнението е на 73% (997 бенефициента). Основен фактор за ограничения принос е и малкото време за изпълнение на проектите, предвид закъсненията на приемите.

От обявените два приема по подмярка 19.1 „Помощ за подготвителни дейности“ са одобрени общо 64 местни инициативни групи, което представлява преизпълнение на индикатора за одобрени МИГ (60 броя), заложен в ПРСР. Обхванати са 117 общини, 53 796 кв.км от територията на страната и 1 646 588 души население. МИГ, които се финансират по повече от един фонд (многофондови стратегии) са 39. За подготвителната мярка определеният бюджет е 4, 766 млн. евро, от които са разплатени 1, 986 евро, като останалите над 2 млн. са прехвърлени към мерките 19.2 и 19.4 (729 хил. евро не са използвани). Кандидатите за изграждане на местни стратегии са били 100, на територията на 180 общини, проведени са 1200 събития, обхващащи 2,3 млн. население. За подмярка 19.4 „Текущи разходи и популяризиране на стратегии за ВОМР“ са определени 30, 053 млн. евро, от които обаче до края на май 2019 г. са разплатени едва 7, 216 евро, което от една страна се дължи на оставащото време до края на периода, но от друга отново е с причина забавяне на оторизациите от страна на ДФЗ и създава огромни проблеми с финансите за издръжката на МИГ. Бюджетът на подмярка 19.3 „Подготовка и изпълнение на дейности за сътрудничество на местните инициативни групи“ е 6,5 млн. евро. Общият бюджет по приемите от 2018 г. и 2019 г. е 2, 022 млн. евро, сключени са 8 договора за подготвителни дейности на стойност 175 932.46 евро и са одобрени 4 проекта на стойност 97 361. 69 евро. В процес на оценка са 2 проекта за вътрешно-териториално сътрудничество с обща заявена стойност от 178 678.80 евро. Тъй като мярката е отворена постоянно, по тези данни не може да се прецени какво ще е нейното изпълнение до края на програмния период.

Териториалното разпределение на МИГ се увеличава и е по-равномерно в сравнение с първия програмен период. През 2007-2013 в България има 35 одобрени МИГ, като в Северозападния район работят 6 МИГ, в Северния централен – 3 МИГ, в Североизточния –

4 МИГ, в Югоизточния – 6 МИГ, в Южния централен – 9 МИГ и в Югозападния – 7 МИГ. На територията на областите Видин, Кюстендил, Русе, Плевен, Силистра и Сливен не се прилагат стратегии за местно развитие. През периода 2014-2020 г. единствено областите Видин, Русе и Кюстендил остават без одобрени стратегии, но и там има създадени и работещи МИГ. В Северозападния район сега действат 8 МИГ с одобрени стратегии, в Северния централен – 8 МИГ, в Североизточния – 9 МИГ, в Югоизточния – 11 МИГ, в Южен централен – 18 МИГ и в Югозападния – 10 МИГ.

През Програмен период 2014-2020 по прилагане на ЛИДЕР/ВОМР в България са обявените два приема по подмярка 19.1 „Помощ за подготвителни дейности“ са одобрени общо 64 местни инициативни групи, което представлява преизпълнение на индикатора за одобрени МИГ (60 броя), заложен в ПРСР. Обхванати са 117 общини, 53 796 кв.км от територията на страната и 1 646 588 души население. МИГ, които се финансират по повече от един фонд (многофондови стратегии) са 39. За подготвителната мярка определеният бюджет е 4, 766 млн. евро, от които са разплатени 1, 986 евро, като останалите над 2 млн. са прехвърлени към мерките 19.2 и 19.4 (729 хил. евро не са използвани). Кандидатите за изграждане на местни стратегии са били 100, на територията на 180 общини, проведени са 1200 събития, обхващащи 2,3 млн. население. За подмярка 19.4 „Текущи разходи и популяризиране на стратегии за ВОМР“ са определени 30, 053 млн. евро, от които обаче до края на май 2019 г. са разплатени едва 7, 216 евро, което от една страна се дължи на оставащото време до края на периода, но от друга отново е с причина забавяне на оторизациите от страна на ДФЗ и създава огромни проблеми с финансите за издръжката на МИГ. Бюджетът на подмярка 19.3 „Подготовка и изпълнение на дейности за сътрудничество на местните инициативни групи“ е 6,5 млн. евро. Общият бюджет по приемите от 2018 г. и 2019 г. е 2, 022 млн. евро, сключени са 8 договора за подготвителни дейности на стойност 175 932.46 евро и са одобрени 4 проекта на стойност 97 361. 69 евро. В процес на оценка са 2 проекта за вътрешно-териториално сътрудничество с обща заявена стойност от 178 678.80 евро. Тъй като мярката е отворена постоянно, по тези данни не може да се прецени какво ще е нейното изпълнение до края на програмния период.

Териториалното разпределение на МИГ се увеличава и е по-равномерно в сравнение с първия програмен период. През 2007-2013 в България има 35 одобрени МИГ, като в Северозападния район работят 6 МИГ, в Северния централен – 3 МИГ, в Североизточния – 4 МИГ, в Югоизточния – 6 МИГ, в Южния централен – 9 МИГ и в Югозападния – 7 МИГ.

На територията на областите Видин, Кюстендил, Русе, Плевен, Силистра и Сливен не се прилагат стратегии за местно развитие. През периода 2014-2020 г. единствено областите Видин, Русе и Кюстендил остават без одобрени стратегии, но и там има създадени и работещи МИГ. В Северозападния район сега действат 8 МИГ с одобрени стратегии, в Северния централен – 8 МИГ, в Североизточния – 9 МИГ, в Югоизточния – 11 МИГ, в Южен централен – 18 МИГ и в Югозападния – 10 МИГ.

На база на изготвените анализи и проучванията на нагласите на местната общност, местните инициативни групи са разписали и основните мерки в стратегиите си. От една страна това може да бъде отчетено като положителен факт, тъй като по разписаните мерки ще има достатъчно кандидати, които имат готовност да подават проект, имат представа за източниците на финансиране, което води и до предпоставка за успешното изпълнение на Стратегията.

От друга страна, на много места в малките общини се поражда съмнението, че е предварително известно чии проекти ще бъдат одобрени за финансиране и до голяма степен това възпира други участници да кандидатстват с проект пред МИГ. Въпреки базата, която проучванията са предоставили на екипа на МИГ, в много от стратегиите не са отчетени реалните условия – например като основен приоритет е разписано развитието на туризма, при положение, че за него не съществуват нито подходяща инфраструктура, нито достатъчна леглова база, или пък акцентът е поставен върху диверсификацията в неземеделски дейности, без да се вземе предвид факта, че за предвидените услуги няма потребителски търсене. Както и през изминалия Програмен период, стратегиите на всички одобрени за финансиране МИГ съдържат еднакви мерки от ПРСР, независимо от характеристиката на региона им. Навсякъде са включени мерките 4.1, 4.2, 6.4, 7.2 и 7.5, които са аналогични и добре познати от ПРСР 2007-2013. В малко стратегии са включени обучителни мерки от Мярка 1 и подмерките от Мярка 8 (8.1, 8.3, 8.5 и 8.6). Това е обяснимо явление, защото при изготвянето на стратегиите споменатите мерки вече са били разработени и нормативно разписани от страна на УО и ДФЗ-РА, което води до по-малък риск при одобрението на Стратегията.

Причините за подобно сходство могат да се търсят и в липсата на достатъчно натрупан опит от страна на МИГ, но най-вече в задължителното изискване за съгласуваност с приоритетите и целите на ПРСР и на регламентите на ЕС, както и с тези на националните, областните и общинските планове за развитие. Логиката на интервенциите, въпреки

специално направените проучвания за потенциала и проблемите на конкретните територии и за нагласите, опита и очакванията на населението, следва логиката на законодателството в съответната държава.

Все пак, през този период повече от половината МИГ са се възползвали от възможността да прилагат „собствени“ мерки извън обхвата на ПРСР, срещу само една подобна мярка в предишния програмен период. МИГ имат по-голяма свобода да отговорят на териториалната специфика чрез съгласуване на проектите с изведените местни приоритети, чрез вътрешното разпределение на бюджетите по отношение на мерките, чрез въвеждане на индивидуални за територията критерии за оценка, както и чрез прилагане на собствени мерки извън обхвата на ПРСР или чрез съчетаването с мерки от другите оперативни програми. Вътрешното разпределение на бюджетите в стратегиите на МИГ за различните мерки по ПРСР е сравнително равномерно. Предвидени са около 1/3 за модернизация (мярка 4.1 и 4.2), 1/3 за диверсификация към неземеделски дейности чрез мярка 6.4 и една трета за мерките 7.2 и 7.5.

Както и в първия Програмен период, след забавените приеми и одобрение на стратегии, естествено следва и забавяне на приемите на проекти на бенефициенти. Повечето МИГ, с малко изключения реално започват работа едва през 2018 година. Само няколко МИГ съумяват за няколко месеца да отворят приеми и да обработят проекти по почти всичките си мерки, като това са 3-4 МИГ, които са работили и в предишния програмен период. Допълнително затруднение е и решението на УО проектите да се подават централизирано в ИСУН, което макар и да гарантира повече прозрачност, е свързано с обучение на екипите и съответно още закъснения.

4.3 Въздействие на подхода BOMP върху територията на МИГ

Принципите на подхода BOMP са основани на идеята, че малките територии имат свои специфични характеристики, потенциал и проблеми, които могат да бъдат различни за всяка територия. Подхода BOMP се стреми да подобри резултатите от традиционните, централизирани подходи „отгоре-надолу“. Сферите на въздействие на самата ПРСР са по-обхватни и BOMP не трябва да бъде разглеждан като конкуренция или противоречие на отделните национални, регионални или местни програми, а тъкмо напротив. Той е инструмент, който взаимодейства с тях, за да се постигнат по-добри общи резултати. Това

се отнася не само за частните бенефициенти, но и за самите общини, които могат да покрият малките инвестиции в инфраструктура или да се възползват от програмите за допълнителна заетост. BOMP е и начин за участие на гражданите на местно равнище в разработването на отговори на социалните, екологичните и икономически предизвикателства, пред които е изправена общността на територията на МИГ.

Териториите на Селските райони в ЕС се характеризират както с общи проблеми отразени в политиките „отгоре-надолу“, така и с различия изразяващи се във все по нарастващото разнообразие на потенциала и сложност на проблемите, не само на национално ниво, но и на регионално ниво в рамките на отделната държава. BOMP е по-гъвкав и по-адаптивен именно за малките територии. Тези различия се описват в документите на ЕК като „крайъгълен камък на европейския социален модел“ и предизвикателството е именно в това да се намери начин за неговото запазване и превръщането му в конкурентно предимство. Стандартните политики често се оказват неработещи именно поради тези големи различия, тъй като задоволяването на разностранните потребности в различните малки или по-големи райони е невъзможно.

Мерките на въздействията, които трябва да бъдат предприети са индивидуални за всеки район и трудно могат да бъдат решени от централизирана политика. В плюс на подхода BOMP е, че той не е длъжен да спазва предварително определени административни граници, а може да обединява територии, които имат известни различия, но искат да постигнат общи за тях цели. Водещо при определяне на района за интервенция са най-добрите възможности за постигане на целите на Стратегията чрез обединяване на усилията, използване на силните страни или „активите“ на общността в социален, екологичен и икономически план. Това проличава и от множеството реализирани проекти в предходни етапи, които променят положително всекидневния живот на хората, живеещи в селските райони на Европа и България. Има много примери за добри практики, които дават представа за излизането извън рамката на националното планиране без обаче да са в разрез с него.

Според нормативните документи на ЕС е посочено, че местното развитие е дългосрочен процес, който обикновено продължава в рамките на няколко периода на финансиране, като се препоръчва също толкова дългосрочен финансов ангажимент от страна на държавите и програмите за изграждане на капацитета и активите на местните общности. Стратегиите не бива да се разглеждат като еднократни проекти, които

приключват в края на програмния период, а като част от процес за насочване на общностите по устойчив път. В този ред на мисли, МИГ не трябва да се разглежда просто като бенефициент по проект, а по-скоро като създаден инвестиционен, културен и социален център. Прилагането на ВОМР спомага за по-устойчиво, по-балансирано и дългосрочно развитие на селските общини. Чрез правилното си програмиране и написване стратегиите осигуряват баланс между всички сектори - освен че се предвижда модернизация на селското стопанство и повишаване конкурентоспособността на фирмите, на базата на местните природни и културни ресурси се работи и в посока диверсификация на дейностите. По регламент в стратегиите са включени и трите стълба на устойчивото развитие – икономика, околна среда и социално подобряване. ВОМР се стреми към повишаване на качеството на живот за всички жители на територията и в този смисъл е с по-широк обхват от останалите програми, които подпомагат само определени групи от общността – земеделците, или бизнесмените, или еколозите, или хората с увреждания и т.н., в Стратегията принципът е не и/или, а „всички“.

Въздействието на Стратегия осигурява допълнителен достъп до европейски програми за обхвата на територията на МИГ, като надгражда връзките между различните браншове, което има и мултиплициращ ефект. В настоящия Програмен период стратегиите за ВОМР могат да бъдат многофондови, което от своя страна улеснява достъпа на общини и частни бенефициенти до области, които обикновено се обслужват от Европейския социален фонд и Европейския фонд за регионално развитие. Чрез реализиране на подхода се предоставя възможност за подпомагане и на различни сектори и дейности, които не получават подкрепа или получават само частична такава по другите програми, действащи в селските райони – културни дейности, подобряване на природната среда, рехабилитация на архитектурните забележителности и сгради, селски туризъм, социална и малка инфраструктура и комуникации. Фокусът е върху малки проекти на малки бенефициенти, които по-трудно биха получили подкрепа на национално ниво. В по-голямата част от случаите, особено когато на дадена територия подхода ВОМР се прилага за първи път, над 90% от бенефициентите, подали проект пред МИГ, също не са участвали в програми финансирани с европейски средства. Това показват и данните от първия етап на ЛИДЕР в ЕС, където са подкрепени 17 000 бенефициенти от различни групи като малки предприемачи, земеделски производители, НПО и др. Голяма част от проектите са свързани с нематериални инвестиции и са нестандартни от гледна точка на централното програмиране. Те са дейности, които рядко са били осъществявани или са получавали

подкрепа в селските райони – 8 500 за развитие на туризма, 3 500 за МСП и само 3 300 за земеделие. В първия програмен период за България (2007-2013 г.) също над 80% от бенефициентите кандидатстват и реализират проекти за първи път, като разликите с тези, осъществявани по същите мерки на национално ниво са съществени – не само като размер на получените средства, но и като иновативност, съответствие с конкретните местни нужди и цели за постигане. Например по мярка 311 и 312 (сегашната 6.4), по която на национално ниво са финансирани предимно къщи за гости и ВЕИ, на ниво МИГ са създадени редица нови малки предприятия в селските райони, както и много местни услуги, включително и в социалната сфера. В тази връзка трябва да припомним, че МИГ може да прилага и собствени мерки, които са извън програмираната национална рамка, най-вече такива свързани с опазването на материалното и нематериалното културно наследство. Освен тези собствени мерки, МИГ може да се възползва и от многофондово финансиране от други програми, например за създаване на заетост и придобиване на квалификация за дейности извън земеделския сектор.

Голяма част от бенефициентите, които биха се възползвали от малките грантове предоставяни от МИГ, нямат опита и възможността да кандидатстват за големите проекти на национално ниво по няколко причини. Като основен фактор трябва да изведем по-голямата конкуренция между самите бенефициенти, големия размер на финансовото самоучастие и високата сложност на изискуемите документи и правила, които потенциалният бенефициент трябва да съблюдава. Тук важна роля играе самата МИГ и доверието, изградено към екипа ѝ от страна на местните хора – те обикновено се познават помежду си, офисите на МИГ са винаги отворени за безплатни консултации, както и има възможност за участие в различни обсъждания и обучение относно кандидатстването. Всичко това - ниският праг за финансиране, обстоятелството, че проектите са ориентирани към конкретно търсене на местно ниво и получаването на експертна помощ при подготовката, позволява на нови участници да се възползват и да се превърнат в активни сътрудници на местното развитие.

Освен чисто материалното измерение на BOMP, трябва да споменем и нематериалните ползи за хората и обществото. Създава се доверие между обикновените хора, частния бизнес и публичните институции и различните групи по интереси, между производител и потребители, администрация и неправителствен сектор, културни, научни и екологични институции. Практическото прилагане на подхода „отдолу-нагоре“ допринася

за постигането на взаимно разбирателство между заинтересованите страни и лесното идентифициране и реалното решаване на проблемите на местната общност. С активното участие на хората, те изграждат по-силна връзка помежду си и разширяват неформалните си контакти. При работата на МИГ хората откриват и обменят общото помежду си, като много често това е свързано с историята, с културното или природното наследство на района, с бита и традициите, с начина на мислене и общите проблеми, пред които се изправят. По този начин се създава и преоткрива местната идентичност и чувството за принадлежност, което най-често води до създаване на сътрудничество и атмосфера на доверие между участници от най-различни обществени, политически и културни среди. Създаването на позитивен образ на някакво място, осъзнаването на неговите ресурси и ценности по нов начин, както и доверието във възможностите му могат да станат основен двигател на местното развитие.

Основното предимство на BOMP е и фактът, че водещи са хората и местната общност, а не политиките. Чрез подхода те стават движеща сила при бъдещото развитие на тяхната територия. Стратегиите се разработват с участието на представители на всички заинтересовани страни, а проектите се избират на база от и за местната общност. На участниците в процеса по прилагането на Стратегията е дадена възможност да са част от колективното вземане на решения, гледната им точка стига до широката общественост, а опитът на различните социални пластове бива обединяван, което помага за много по-доброто адаптиране на приоритетите и целите към реалните потребности и възможности. Важен фактор е персоналният контакт, чрез който установяването на основните съображения за и против, на скритите намерения и историческата неприязън между различни групи, вкоренена в повечето общности – между частен бизнес и публични власти, между местни и пришълци, между различни етнически общности и т.н. може да бъде преодоляна по-лесно. Именно партньорството между различните групи от участници допринася за по-балансираната защита на интересите им на местно равнище.

По този начин, създаването на публично-частни партньорства под формата на МИГ допринася за изграждането на местни структури на управление, способни да се справят с комплексни задачи и да играят отговорна роля в местното самоуправление. Осъществяват се връзки и взаимодействия не само сред местните участници, но и хоризонтални контакти между различни местни служби, общини и държавна администрация, между публични организации, частни организации и между местни институции и такива на по-високо ниво

като регионални и национални правителства и университети. Със създаването на подобни връзки се изгражда и местен човешки ресурс от експерти, което е в незаменима помощ на публичните власти при изработването на техните планове и стратегии, както и при подготовката и управлението на проекти извън МИГ. Това е и стъпка към осигуряването на силен и многопластов инструмент за местните общности в контекста на децентрализираното управление. Освен в публичния сектор, прилагането на подхода BOMR повишава капацитета и на целия социален капитал на територията – създава знания, умения и предприемачески дух в местното население. Местните участници, освен че са ангажирани в различни обучителни мероприятия, често обменят опит и един с друг. Например, земеделските производители обменят опит относно най-новите или най-ефективните практики в тяхната работа, производителите – за новите технологии, бизнесът съобщава проблемите си, местните власти – възможностите за реализиране на едно или друго решение. МИГ може да предоставя възможности за наемане и обучение на професионални ръководни кадри и консултанти, а също и за инвестиции в образование, както на самостоятелни земеделци, така и на работодатели, работници и безработни. Относителната автономия на местните партньорства при осъществяването на подхода BOMR и фактът, че стратегическите решения и подборът на проекти са оставени на местната инициативна група, представлява безценен стимул за индивидуално и организационно обучение.

Важен фактор по отношение на повишаване на социалния капацитет е и работата в мрежа от МИГ, в която се обменят добри практики от други райони на страната или от други държави и раждат нови идеи за бизнес. Дава се възможност за обучение на целеви групи (жени, безработни младежи, етнически общности, хора в неравностойно положение), за да придобият знания, умения и компетентности с цел да могат сами да се грижат за бъдещето си. По този начин се създава гражданско общество в селските райони и се допринася за борбата със социалното изключване. Привличането на хора, които живеят в сравнителна изолация, в събития на МИГ, обсъждания и участие в създаването на Стратегия би провокирало у тях по-активно гражданско поведение. Тези групи придобиват по-пълна и комплексна представа както за собствените си потребности, така и за проблемите и възможностите на региона, което ги прави пълноценни участници в неговото развитие. Има възможност към самите Стратегии да бъдат разписани мерки, които да осигуряват достъп до заетост чрез обучения, и които са пригодени към нуждите на пазара на труда, интегрирането на младите хора, насърчаването на равенство между мъжете и жените, развитие на женското предприемачество, подобряване интегрирането на

маргинализирани общности, както и изпълнението на специални проекти, които да насърчават социалната икономика и социалните предприятия.

Въздействието на подхода ЛИДЕР/ВОМР в последните 20 години на територията на ЕС придава европейски измерение на местното развитие, като осигурява достъп до голяма и нарастваща европейска мрежа и обем от натрупан опит при прилагането на стратегии за местно развитие. На самите МИГ е дадена възможност за изграждане на партньорства с организации от други държави прилагащи ВОМР, където акцент имат обмяната на опит, добри практики и изграждането на по-добър експертен капацитет. Различни международни организации, Европейската комисия и Световната банка също имат дългогодишен опит и са публикували многобройни методически наръчници за МИГ и обмен на добри практики. Тези ресурси представляват огромно предимство за всяка една група и местна общност, тъй като описват реални успехи и проблеми, през които са преминали местните инициативни групи от различни краища на Европа и света.

Контактите и общуването на местно ниво, освен че улеснява достъпа до знания и умения, **развива гражданското общество в селските райони и допринася за борбата със социалното изключване.** Голям процент от хората, които живеят в отдалечени и малки населени места са относително изолирани, недостатъчно информирани и не участват активно в обществения живот. Привличането им в събития на МИГ, обсъждания и участие в създаването на стратегия би провокирало у тях по-активно гражданско поведение. Увеличавайки собствения си капацитет или капацитета на техните представители, те могат да изразят потребностите си по-ясно и да имат достъп до адекватни ресурси за постигане на целите си. Често пъти МИГ си партнират или подпомагат проекти на различни неправителствени организации в областта на екологията, културата или пък организации на хора в неравностойно положение, младежки и женски сдружения, маргинализирани групи. Участвайки в създаването на стратегията или в някои от проектите на МИГ, тези групи придобиват по-пълна и комплексна представа както за собствените си потребности, така и за проблемите и възможностите на региона, което ги прави пълноценни участници в неговото развитие, а не просто получатели на помощи.

Целите на подхода ВОМР са комплексни и в съответствие със стратегическите документи, като една от основните задачи пред развитието на селските райони е борбата с бедността и социалното изключване. В стратегиите могат да бъдат записани мерки или критерии към мерки за осигуряване на достъп до заетост чрез обучение и пригодени към

нуждите на пазара на труда, интегриране на младите хора, които не работят и не учат, насърчаване равенството между мъжете и жените в достъпа до заетост и кариерно развитие, намаляване на разграничаването по пол на пазара на труда, развитие на женското предприемачество, подобряване интегрирането на маргинализирани общности като ромските и борба с дискриминацията, както могат да бъдат включвани и специални проекти за насърчаване на социалната икономика и социалните предприятия. На хората в неравностойно положение се обръща специално внимание, в миналите периоди са реализирани много проекти, целящи подобряване на достъпността на средата, осигуряване на социални услуги, места за дневна грижа или специфична трудова заетост. Опитът показва, че BOMP може да бъде полезен инструмент за овластяване и на групите в неравностойно положение и включването им в МИГ, едновременно с подобряване на институционалния капацитет на техните НПО. Включването на представители на такива групи в административните екипи на МИГ ги прави по-силно ангажирани и отговорни спрямо техните общности, както и улеснява взаимодействието им с публичните власти и цялото общество, което престава да бъде страничен наблюдател на проблемите им. Затова прилагането на BOMP се счита за катализатор за развитието на гражданско общество и в селските райони на България.

Създаването на публично частни партньорства под формата на МИГ допринася за изграждането на местни структури на управление, способни да се справят с комплексни задачи и да играят отговорна роля в местното самоуправление. Едно от предимствата на BOMP е, че осъществява връзки и взаимодействия не само сред местните участници, а и хоризонтални контакти между различни местни служби, общини и държавна администрация, между местни публични организации, частни организации и организации на гражданското общество, между местни институции и институции на по-високо ниво като регионални и национални правителства и университети. Местното самоуправление се подобрява чрез партньорството на частния и гражданския сектор с общинските власти, както и чрез подобряване и улесняване на координацията между различните заинтересовани страни. Също така, изграждането на местен човешки капацитет от експерти може да окаже незаменима помощ на публичните власти в изработването на техните планове и стратегии, както и подготовката и управлението на проекти извън МИГ. Изграждането на връзки между местните, регионалните и националните равнища на управление е част и от интегрирания териториален подход. Така местното партньорство,

осъществено чрез ВОМР осигурява могъщ и многостранен инструмент за местните общности в контекста на децентрализирано управление.

През последните 20 години съществуващите партньорства в рамките на ЛИДЕР и много европейски, национални и регионални мрежи разработват значителен брой методи, насоки, инструменти и казуси, които могат да бъдат изключително полезни за новите партньорства. Различни международни организации, Европейската комисия и Световната банка също имат дългогодишен опит и са публикували многобройни методически наръчници за МИГ и обмен на добри практики. Тези ресурси представляват „живо“ знание, тъй като описват реални успехи и проблеми, през които са преминали местните инициативни групи от различни краища на Европа и света. Новите партньорства в новите области и райони непрекъснато внасят нови виждания и идеи, както и нов опит, така че участието в мрежите на ЛИДЕР и сътрудничеството между МИГ по мярка 19.3 е една от най-важните формули за успеха на стратегиите, обучението и реализацията на общи проекти между сходни територии вътре в една държава или на транснационално ниво.

Подхода ВОМР/ЛИДЕР е успешен и това проличава от множеството реализирани стойностни проекти в предишните етапи, които променят положително всекидневния живот на хората, живеещи в селските райони в Европа и в България. Съществуват множество примери и емблематични добри практики, които дават представа за разнообразието и творческия характер на стратегиите за местно развитие: реструктурират се и се модернизират стотици ферми и преработвателни предприятия, някои от тях са спасени от фалит, а други разширяват оборота и печалбите си; икономиката се разнообразява в сферата на услугите, туризма и търговията; подкрепени са хиляди малки фирми и са разширени възможностите им за бизнес; създават се нови работни места, което предотвратява обезлюдяването на селата, повишават се доходите и намалява бедността; направено е много в посока на увеличаване на социалните услуги и интеграцията на уязвими групи и маргинализирани общности. Повишена е осведомеността за концепцията за вериги с добавена стойност, особено що се касае до качеството на храните и дребномащабните хранителни вериги в областта на земеделието. По отношение на околната среда и биоразнообразието са предприети успешни действия в и около защитени райони и за защитените видове. Чрез ВОМР/ЛИДЕР са реализирани значителен брой проекти за обновяване на инфраструктурата и подобряване качеството на живот на цялото население в селските райони.

5. Стратегията на BOMP на МИГ „Гълъбово - Опан“

Подходът BOMP, разглеждан като инструмент за децентрализирано управление и интегрирано местно развитие, трябва да бъде съгласуван с местните стратегии и съществуващите национални, регионални или подрегионални стратегии, включително секторните политики отгоре-надолу. На местните общности е позволено да изградят стратегия за развитие на база потенциала и нуждите на територията, но както споменахме по-рано, тя трябва да съответства на целите на ОСП и на общите тематични цели на РОР залегнали в регламентите за съответния програмен период. На практика, конкретните цели и приоритети трябва да се определят на местно ниво, за да се отговори на специфичните потребности, като същевременно се вземат предвид и целите на политиката, определени в програмите на национално ниво, за да се постигне систематичен успех за цялостно и завършено устойчиво развитие.

Стратегията на МИГ „Гълъбово - Опан“ е синхронизирана с „Национална програма за развитие на България 2020“, Регионалните планове за развитие (NUTS 2), Областната стратегии за развитие на Загора, Общинските планове за развитие на Гълъбово и Опан. Понеже последните два документа се реализират на общинско ниво, те имат много общи черти, но и съществени разлики. Общинските планове целят да променят макро рамката и имат по-широк обхват на действие като съответно не разполагат с гъвкавост за промяна и приспособяване към нови условия. Стратегията за BOMP е по-конкретна, допълва самите общински планове, като търси нови идеи, подходи и възможности за подкрепа на микро ниво и малки проекти, които иначе не биха имали достъп до финансиране. Тя също контролира и преразпределя в относителна степен средства отдолу-нагоре и е класически пример за децентрализация и овластяване на местната общност.

5.1. Създаване на Стратегията, принципи, подход „отдолу нагоре“

Прилагането на BOMP се състои от три основни компонента – определяне на района, изграждане на партньорство, съставяне на стратегия – това е т.нар. „триединство“ на BOMP. Подходът „отдолу-нагоре“ е най-емблематичната характеристика на

ЛИДЕР/ВОМР - местните действащи лица определят потенциала, проблемите и приоритетите за развитие на територията, сами изграждат стратегия за местно развитие с определени цели и сами я прилагат с конкретни действия. Този принцип изисква активното участие на местните представители на обществения, частния и гражданския сектор, които имат различни икономически и социални интереси във всички етапи на изграждане на партньорството – определяне на засегнатите групи, обозначаване на силните и слабите страни на територията, набелязване на приоритетите и целите на развитие, формирането на самата МИГ, обществените обсъждания, изработването на Стратегия и впоследствие прилагането ѝ. Всичко това е обединено от една обща визия какво искат да постигнат местните участници и какво трябва да се направи, за да го постигнат, като на първо място се поставя посрещането на местните потребности и използването на местния потенциал. Трябва да се отбележи, че много важни са персоналните предварителни контакти и срещи, които освен че създават доверие, могат да помогнат за изясняване на общите дългосрочни цели, както и на краткосрочните дейности за постигане на успех и формиране на подкрепа. Тези контакти могат също така да помогнат за изясняване на това, кой какво умее да прави и какво е нивото му на ангажираност при създаването на официалното партньорство.

Публично-частните партньорства, водени от общността, се осъществяват чрез създаването на Местни инициативни групи., които имат за цел да идентифицират различните интереси и да създадат Стратегия за местно развитие, като управляват и разпределят финансовите ресурси. МИГ трябва да са добре балансирани и да включват представителни за всички заинтересовани групи на местна основа, бизнесът и гражданското общество (НПО) трябва да съставят поне 50% от местното партньорство.

МИГ могат да бъдат създадени специално за да получат достъп до финансиране по ПРСР , или да са основани върху предварително създадени други партньорства (местни сдружения в някои държави от ЕС или юридически лица в други, някъде дори акционерни дружества), както и да имат различни форми на регистрация. Съчетанието между публичното взимане на решения чрез представителството на общността (общо събрание) и екипа от професионалисти (експерти) за обработката на проекти прави местните инициативни групи изключително подходящи за позитивното развитие на местното самоуправление и децентрализацията. Местните общности имат различни нива на капацитет, история на съвместна работа или конфликти помежду си, както и много разнообразна институционална култура. Ето защо опитът показва, че е жизненоважно да се

създаде партньорство, което отговаря на реалността на местния контекст, като естествено се спазват институционалните изисквания на местната програма за селските райони.

5.2. Заинтересовани страни

На територията на МИГ „Гълъбово - Опан“ изработването на Стратегията започва с идентифициране на заинтересованите страни - списък потенциални участници в съставянето на Стратегията – местни земеделски производители, малки предприятия, кооперации и организации на производители, представители на местната власт, екологични и културни сдружения и НПО, доставчици на културни и обществени услуги, включително читалища и медии, женски асоциации или организации на хора с увреждания и по принцип всички жители на съответния район. Идентифицирането на заинтересованите страни включва: групиране на местните участници, които имат интерес или ще бъдат пряко или косвено засегнати от прилагането на дадени политики, в случая подхода BOMP; ролята и степента на участие на всяка от тези групи в процеса на изпълнение – активно или свързано (примерно политиките могат да бъдат благоприятни за уязвимите групи, без те да са ангажирани пряко в някакви действия). Вторият етап е установяване на потребностите на идентифицираните заинтересовани страни. – какво точно искат да направят и как да се развиват или какви са проблемите им. Въпреки че процесът върви „отдолу-нагоре“, все пак трябва да се имат предвид възможните мерки и бенефициенти на съответната програма, както и приоритетите, залегнали в националните, регионалните и общински документи.

На територията на МИГ „Гълъбово - Опан“ като заинтересовани страни са идентифицирани **представителите на стопанския сектор**, включващ земеделски производители и кооперации, фирми от преработвателната промишленост, горски стопани; МСП, фирми и дружества с различна дейност в сферата на производството, услугите и търговията, хотели, къщи за гости, заведения за хранене, занаятчии и техните сдружения; **нестопанският сектор** е представен от читалища и НПО в сферата на културата, спортни организации, НПО в социалната сфера, а **публичният сектор** – от общинската администрация на Гълъбово и Опан, включени са и местни лидери, представители на уязвими групи и малцинства.

В процеса на проучване за изработване на Стратегията са проведени следните мероприятия:

1.Еднодневни информационни срещи (6 бр.) за популяризиране процеса на разработка на Стратегията с над 120 представители на стопанския, нестопанския и публичния сектор, както и уязвими групи и малцинства.

2.Еднодневни работни срещи (5 бр.) за консултиране с местната общност за подготовката на Стратегията, с над 80 представители на стопанския, нестопански и публичния сектор, както и уязвими групи и малцинства.

3.Еднодневни информационни конференции (2 бр.) за популяризиране процеса на разработка на Стратегията, с над 100 участници представители на стопанския, нестопански и публичния сектор, както и уязвими групи и малцинства.

4.Обществени обсъждания на разработваната Стратегия (3 бр.), с над 60 уч. - представители на стопанския, нестопански и публичния сектор, както и уязвими групи и малцинства.

За популяризиране процеса на подготовка и разработка на Стратегията в двете общини са проведени две информационни срещи и сред всички заинтересовани страни е направено анкетно проучване, за да се установят техните потребности и проблеми. Като най-перспективни сектори за развитие на територията са посочени земеделието и свързаната с него преработвателна промишленост, като приоритет е изведена подкрепата за малки и средни предприятия, както и диверсификацията на дейности извън земеделието, а като най-големи проблеми – безработицата и състоянието на малката инфраструктура. . Участниците са отговорили на специфични за тяхната сфера въпроси, според които са определени потребностите им и може да се каже, че местната общност е активно ангажирана в процеса на разработване на Стратегията и че в проявите по изработката и обсъждането ѝ са обхванати 100% от заинтересованите страни.

5.3. Идентифициране на потребностите на територията на МИГ „Гълъбово - Опан“

Стратегия на МИГ „Гълъбово - Опан“ е съобразена с характеристиките на територията, местния потенциал и проблемите за решаване. Основните проблеми които са дефинирани са състоянието на инфраструктурата, безработицата и социалните услуги. Като проблемни област се възприемат и екологията, демографията (миграция на младите, застаряващо население), сметосъбиране и чистота, ниски доходи, липса на квалификация, липса на свежи инвестиции и капитали, недостатъчно развити финансови услуги и др. С тези нужди са свързани и най-спешните за решаване задачи.

Потенциалът за развитие на територията е в по-нататъшния растеж на земеделието чрез модернизиране на стопанствата, както като управление, така и като технологична обеспеченост и иновативност. Това ще подпомогне и създаването и развитието на преработваща промишленост с перспектива за реализация на продукция, както на местните, така и на външните пазари. Големи възможности за развитие има и пред неземеделските дейности в сферата на услугите и търговията. Осъществяването на този потенциал неминуемо ще доведе до разкриването на нови работни места, което ще реши голяма част от очертаните по-горе основни проблеми в областта на заетостта, доходите, демографията и др. Потенциал има и в културно-историческото наследство на двете общини. Стратегията изхожда и от приоритетите на местните политики, заложили в общинските планове за развитие на общините Гълъбово и Опан, както и в ОСП на област Стара Загора. Стратегията за ВОМР е изготвена в съответствие с приоритетите на Стратегическите насоки на Общността и на Националния стратегически план за развитие на селските райони на България 2014-2020, както и е съобразена с всички приоритети на ПРСР 2014-2020. Изборът на мерки за прилагане по СВОМР и разпределението на ресурсите между ключовите области на развитие на селските райони се базира на нуждите на земеделския сектор, бизнес сектора и населението на територията на МИГ.

Идентифицирани са голям брой проблеми сред местната общност и респективно потребност от разрешаването им:

- ✓ Отглеждане предимно на зърнени и технически култури и малък брой заети лица в отрасъла по тази причина; Липсва осигурено изкупуване на продукция на земеделските производители;
- ✓ Влияние на миннодобивната дейност върху поземлените ресурси в община Гълъбово; Нарушаване баланса на съществуващия поземлен фонд;

- ✓ Слаб местен дребен бизнес; Липса на преработвателни предприятия за селскостопанска продукция; Занижена инвестиционна активност;
- ✓ Спад в поголовието на селскостопанските животни; Животновъдството се развива в личните стопанства на екстензивен принцип и в двете общини;
- ✓ Трайна тенденция към намаляване на броя на населението; Застаряване, миграция на млади хора, висока безработица, бедност, увеличаване на малцинственото население; По-ниска степен на образованост; Висок % безработни жени; Висока младежка безработица.
- ✓ Лоша пътна инфраструктура между населените места; Незадоволително състояние на уличната мрежа; Недостиг на финансов ресурс за поддръжка и ремонт на общинските пътища; Липса на канализация;
- ✓ Липса на добре поддържана материална база в здравните заведения; Затруднен достъп на пациенти от селата до специализирана медицинска помощ; Неравномерно териториално разпределение на лекарските практики; Намаляване на броя на децата в училищата; Концентрация на учебните заведения и детски градини в общинските центрове; Наличие на групи в социална изолация
- ✓ Влошено качество на атмосферния въздух и в двете общини, особено в община Гълъбово; Други промишлени замърсявания в община Гълъбово – почви и води; Липса на ПСОВ; Остаряла техника за сметосъбиране; Опасности от производствени аварии и наводнения;
- ✓ Недостатъчно използване на културното наследство и природните забележителности и превръщането им във възможност за развитие на туризма;

6. Цели на стратегията и приоритети за развитие на територията

Стратегията за ВОМР на МИГ „Гълъбово - Опан“ е изготвена в съответствие с приоритетите на Стратегическите насоки на Общността и на Националния стратегически план (НСП) за развитие на селските райони на България за периода 2014-2020, както и с направения SWOT – анализ на територията на МИГ. В нея са формулирани два приоритета:

Приоритет 1: Осигуряване на устойчив икономически растеж на земеделския сектор на основата на повишаване на конкурентоспособността на сектора и жизнеспособността на стопанствата;

Приоритет 2: Подобряване на качеството на живот в територията, чрез разнообразяване на възможностите за заетост, подобряване на облика на населените места и укрепване на природните и културните традиции на местната общност.

Оценка на качеството на Стратегията и въвличането на всички заинтересовани страни, съобразяването ѝ с всички принципи на подхода и с местните нужди и потенциал; изпълнение – обработка и прием на проекти, дейности на МИГ по отношение на съставяне на прозрачни правила, процедури и контрол, популяризиране на Стратегията и повишаване на местния капацитет; оценка на въздействията след приключване на изпълнението, включително и на добавената стойност, която прилагането на подхода BOMP е донесъл за територията. Разбира се, най-важният критерий е успешното изпълнение на Стратегията и на индикаторите, заложи като количествени показатели. Предварителна оценка на въздействието върху територията е трудно да се направи, но все пак могат да бъдат очертани някои насоки и препоръки, чрез които да се улесни работата на екипа на МИГ Един от количествените индикатори, по който има съществен напредък са броят подадени проекти.

Оценката за въздействие на Стратегиите за BOMP се прави на ниво изпълнение на ПРСР (обикновено от Управляващия орган) и на местно ниво (от МИГ и външни експерти, комитет за мониторинг и др.). Тъй като въздействието включва както количествени, така и по общи индикатори, свързани с качество, социален капацитет, субективни фактори, такъв тип оценка обичайно се извършва след приключване на Програмния период, респективно след изпълнение на местната Стратегия и проектите по нея. На местно ниво обаче, могат да се правят и по чести оценки на въздействието, като целта им е да се разбере какво работи и какво не работи в прилагането на мерките, участват ли всички предварително идентифицирани заинтересовани страни, достатъчно прозрачна и ефективна ли е работата на МИГ, какво още може да се направи за популяризиране на подхода BOMP, какво е одобрението на местната общност. Целта на подобни оценки на въздействието е да се набележат тенденции, ако е необходимо и разбира се осъществимо да се направят промени, да се подобрят дейностите и да се гарантира правилното и по ефективно прилагане на подхода BOMP до края на изпълнението. Разликата между междинна оценка на Стратегията и анализ на въздействието на CBOMP е, че оценката мери само количествените индикатори (отчитане на напредъка по мерките, изпълнение на индикаторите, механизъм на прилагане и управление на Стратегията), докато анализът има по широк набор от критерии доколко и как подходът променя територията в самия процес на прилагане; има ли и какви са ползите от намесата не само на равнище подпомагане на бенефициенти, но и за цялата общност; дали, но и как се постигат заложените цели; какви са етапите досега и какви

трябва да са стъпките в бъдеще. Основната разлика е в участието на местната общност в анализа за оценка на въздействието, като се мерят и субективните нагласи към определени цели или действия, които може да са се променили в процеса на прилагане.

Проучването на мненията на общността дава представа и за това дали са удовлетворени заинтересованите страни, какво е отношението към текущата работа на МИГ (одобрение или неодобрение), какви са били предварителните очаквания и до каква степен те са оправдани, какво повече биха искали да получат хората чрез прилагането на ВОМР и чрез дейността на МИГ (като личен капацитет, повишаване на информираността, създаване на формални и неформални контакти, посредничество с институциите). Съществена разлика между оценките на Стратегията по количествените показатели и междинните оценки за въздействието на СВОМР е възможността за правене на промени - в самата Стратегия или в дейността на МИГ. Сред приключване прилагането на подхода, резултатите са по стигнати или не са постигнати, оценката по време на изпълнението изработва препоръки за корекции там, където са необходими.

За задължителните елементи се ползват количествени индикатори. Входящите индикатори се определят от: отворените мерки, броя постъпили проекти по мерките, одобрените проектни предложения, стойност на проектите и съответно процент на усвоените средства от бюджета, успешно завършени проекти, ефикасност-качество на проектите спрямо вложените ресурси. Индикаторите за резултат показват броя и относителния дял на подпомогнати бенефициенти от различните групи заинтересовани страни, броя модернизирани стопанства и предприятия, създаването на нови предприятия или такива с повишена конкурентоспособност, броя създадени работни места, броя успешно обучени лица, брой участници започнали собствен бизнес или наети на работа, подобрени обекти на местната инфраструктура, население ползващо подобрените услуги, брой нови граждански групи или инициативи, въведени иновации.

7. Прилагане на стратегията на МИГ „Гълъбово - Опан“

Приемът по заложените мерки и одобряването на проекти е основният елемент по изпълнението на СВОМР. Въздействието на ВОМР върху дадена територия може да бъде преценено на базата на три въздействия:

- ✓ Качеството на прилаганата стратегията и въвличането на всички заинтересовани страни, обвързаността ѝ с всички принципи на която се прилага та територията.
- ✓ Реализиране на мерките по стратегия – брой подадени проекти и сключени договори както и цялостната дейност на МИГ - процедури по прием, контрол, популяризиране на стратегията и повишаване на местния капацитет.
- ✓ Въздействието на вече реализиране на мерките по стратегия върху територията.

7.1. Приоритети и мерките заложи в Стратегията.

В Стратегията са дефинирани приоритети и специфични цели чрез които BOMP си е поставила за постигане:

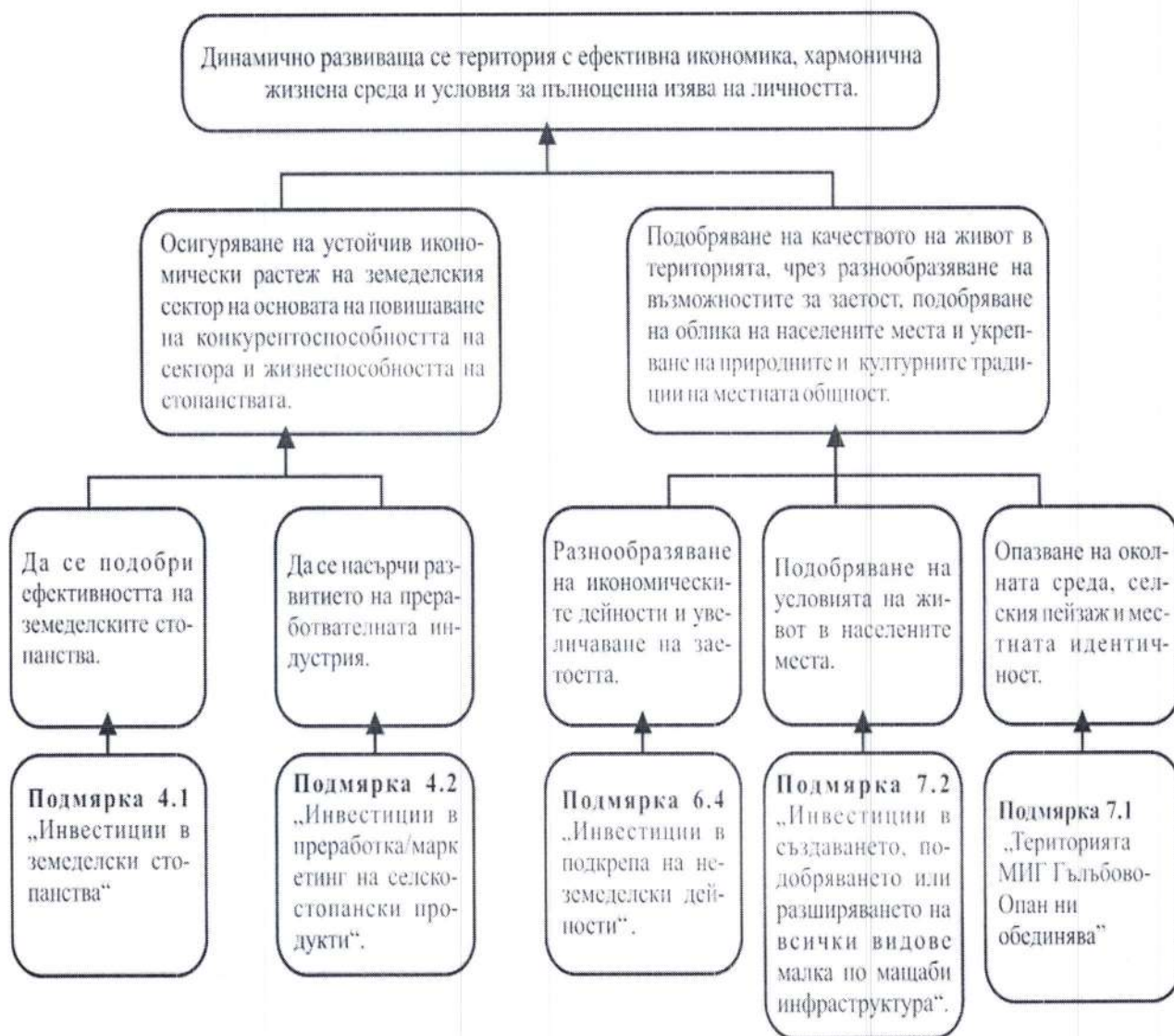
Приоритет 1: Осигуряване на устойчив икономически растеж на земеделския сектор на основата на повишаване на конкурентоспособността на сектора и жизнеспособността на стопанствата;

- ✓ **Специфична цел 1** - Да се подобри ефективността на земеделските стопанства. Тази цел ще бъде постигната чрез инвестиции в модернизация и механизация пряко свързани с намаляване на производствените разходи и повишаване производителността на труда в земеделските стопанства. Също така чрез дейности за съхранение и преработка на земеделската продукция с цел запазване качеството на продукцията. За постигане на тази цел, помощта ще бъде насочена към подобряване икономическото състояние на земеделския сектор на територията на МИГ. Мярка 4.1 „Инвестиции в земеделски стопанства“ е основното средство за постигането на тази цел.
- ✓ **Специфична цел 2** - Да се насърчи развитието на преработвателната индустрия. Тази цел ще се реализира чрез инвестиции в материални и/или нематериални активи подобряващи цялостната дейност на предприятията. Така ще се постигне увеличаване на конкурентоспособността на земеделските стопанства. Подкрепа се дава за инсталиране на нови машини и оборудване за подобряване на производствения процес и маркетинга, както и за инвестиции в активи за съхранение, преработка, пакетиране, охлаждане, замразяване и сушене с цел запазване качеството на продукцията. В подкрепа изпълнението на тази цел

ще бъде използвана мярка 4.2 „Инвестиции в преработка/маркетинг на селскостопански продукти“.

Приоритет 2: Подобряване на качеството на живот в територията, чрез разнообразяване на възможностите за заетост, подобряване на облика на населените места и укрепване на природните и културните традиции на местната общност.

- ✓ **Специфична цел 1** –Разнообразяване на икономическите дейности и увеличаване на заетостта. Тази цел ще бъде постигната чрез осигуряване на помощ за дейности в областта на развитието на услуги във всички сектори, търговията, туризма, културата и занаятите. Предвижда се създаване на нови и разнообразяване на съществуващите възможности за заетост извън земеделието. Специфичната цел ще се реализира чрез мярка 6.4 „Инвестиции в подкрепа на неземеделски дейности“
- ✓ **Специфична цел 2** – Подобряване на условията на живот в населените места. Основните дейности за постигане на тази цел са изграждането и подобряването на инфраструктурата на територията на МИГ, модернизиране на основните услуги за населението и улесняване на достъпа му до култура, развлечение и спорт, услуги за децата и уязвимите групи, информационни и комуникационни услуги. Тази цел ще бъде постигната чрез мярка 7.2 „Инвестиции в създаването, подобряването или разширяването на всички видове малка по мащаби инфраструктура“.
- ✓ **Специфична цел 3** – Опазване на околната среда, селския пейзаж и местната идентичност. Тази цел е насочена към подкрепа за екологични проекти, които свързват природни и културни дадености, повишаване на туристическата атрактивност на територията чрез възраждане на занаяти, традиционни производства и развитие на нови продукти. Целта ще бъде постигната и чрез използване на нови технологии и иновационни форми за промоция на наследството и нови начини за идентифициране на местните отличителни характеристики; Целта трябва да доведе до повишаване качеството на живот на местното население чрез добавяне на стойност към околната среда, пейзажа и разнообразяване на свободното време. За постигането на тази цел е създадена иновативна мярка 7.1 „Територията МИГ Гълъбово-Опан ни обединява“

Подмерки:

ПОДМЯРКА 4.1 "ИНВЕСТИЦИИ В ЗЕМЕДЕЛСКИ СТОПАНСТВА" ОТ МЯРКА 4 "ИНВЕСТИЦИИ В МАТЕРИАЛНИ АКТИВИ" ОТ ПРОГРАМАТА ЗА РАЗВИТИЕ НА СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ ЗА ПЕРИОДА 2014 - 2020 Г.

ПОДМЯРКА 4.2. "ИНВЕСТИЦИИ В ПРЕРАБОТКА/МАРКЕТИНГ НА

СЕЛСКОСТОПАНСКИ ПРОДУКТИ" ОТ МЯРКА 4. "ИНВЕСТИЦИИ В МАТЕРИАЛНИ АКТИВИ" ОТ ПРОГРАМАТА ЗА РАЗВИТИЕ НА СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ ЗА ПЕРИОДА 2014- 2020 Г.

ПОДМЯРКА 6.4. ИНВЕСТИЦИОННА ПОДКРЕПА ЗА НЕЗЕМЕДЕЛСКИ ДЕЙНОСТИ ОТ МЯРКА 6 РАЗВИТИЕ НА СТОПАНСТВА И ПРЕДПРИЯТИЯ ОТ ПРОГРАМАТА ЗА РАЗВИТИЕ НА СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ ЗА ПЕРИОДА 2014–2020 Г.

ПОДМЯРКА 7.1 ТЕРИТОРИЯТА НА МИГ ГЪЛЪБОВО-ОПАН НИ ОБЕДИНЯВА (ИНОВАТИВНА МЯРКА)

ПОДМЯРКА 7.2 ИНВЕСТИЦИИ В СЪЗДАВАНЕТО, ПОДОБРЯВАНЕТО НА ВСИЧКИ ВИДОВЕ МАЛКА ПО МАЩАБИТЕ ИНФРАСТРУКТУРА, ВКЛЮЧИТЕЛНО ИНВЕСТИЦИИ В ЕНЕРГИЯ ОТ ВЪЗОБНОВЯЕМИ ИЗТОЧНИЦИ И СПЕСТЯВАНЕ НА ЕНЕРГИЯ

7.2. Прием на проектни предложения

Приемът на проектни предложения по заложените мерки и одобряването на проекти е основният елемент по изпълнението на СВОМР. МИГ „Гълъбово-Опан” започва да прилага Стратегията си от началото на 2017 г., като промените в нормативна уредба за подмярка 19.2 налагат изменения в индикативната програма за прием на проекти, който започва едва през 2018 г.

Към момента на изготвянето на настоящото проучване, са реализирани приеми по всички мерки от Стратегията:

Прием по ПОДМЯРКА 4.1 "ИНВЕСТИЦИИ В ЗЕМЕДЕЛСКИ СТОПАНСТВА"

Наименование	Кандидат	Обща стойност /лв./	БФП /лв./
“Закупуване на земеделска техника за обработка и отглеждане на зърнено-житни и маслодайни култури“	ЗП Митко Жеков Маринов	126801,00	63400,50
Закупуване на специализирана селскостопанска техника за отглеждане на зърнено-житни растения.	АГРО ИНВЕСТ ИД ООД	291418,67	145709,34
ЗАКУПУВАНЕ НА ЗЕМЕДЕЛСКА ТЕХНИКА	"ЗАРА АГРО" ЕООД	293370	146685
Закупуване на специализирана земеделска техника	ИМПЕР ООД	136000,59	68000,30
Закупуване на земеделска техника и прикачен инвентар за нуждите на земеделското стопанство на Едноличен търговец "Стефка Иванова - 2000"	СТЕФКА ИВАНОВА - 2000 ЕТ	208430,00	104215,00
Инвестиции в земеделското стопанство на ЗП Христо Пантулов	Христо Стоянов Пантулов	275500,00	137750,00
Закупуване на земеделски инвентар за нуждите на стопанството за извършване на агротехнически мероприятия	АНТОНИЯ ТЕНЕВА МИНОВА	149900,00	74950,00
Закупуване на земеделска техника	АГРО ЛУКС 1 ООД	293370,00	146685,00
Модернизиране на земеделското стопанство на "ШИКОВ АГРО" ЕООД, чрез закупуване на трактор и селскостопански инвентар	„ШИКОВ АГРО“ ЕООД	262779,00	131389,50
„Модернизация с цел повишаване конкурентоспособността на “ДИП” ООД	ДИП ООД	386276,43	144711,86
Инвестиции в земеделското стопанство на ЗП Иван Михов	ЗП Иван Петков Михов	231400,00	115700,00
Закупуване на селскостопанска техника за нуждите на земеделското стопанство на "Агролинк" ООД	АГРОЛИНК ООД	255336,60	127668,30

Модернизиране на земеделското стопанство на Росен Димов, чрез закупуване на трактор и прикачен инвентар	РОСЕН ГОСПОДИНОВ ДИМОВ	212100,00	106050,00
Модернизиране на кравеферма в с. Васил Левски, общ. Опан	„Исиан“ ЕООД	116340,00	58170,00

Прием по ПОДМЯРКА 4.2. "ИНВЕСТИЦИИ В ПРЕРАБОТКА/МАРКЕТИНГ НА СЕЛСКОСТОПАНСКИ ПРОДУКТИ"

Наименование	Кандидат	Обща стойност /лв./	БФП /лв./
„Закупуване на технологично оборудване за производство на млечни продукти“	АВГАНДИРА-АГРО ООД	293120	146560
„Закупуване на линия за преработка на биологични орехови ядки в с.Мъдрец, общ. Гълъбово“	ЕТ "Весна - Енчо Каравелов"	145 339,00	72 669,50

Прием по ПОДМЯРКА 6.4. ИНВЕСТИЦИОННА ПОДКРЕПА ЗА НЕЗЕМЕДЕЛСКИ ДЕЙНОСТИ

Наименование	Кандидат	Обща стойност /лв./	БФП /лв./
Изграждане и оборудване на автомивка, ограда и пункт за годишен технически преглед на леки	СПАСОВ 2019 ЕООД	148 694,70	104 086,29

автомобили			
Закупуване на автономна безпилотна система и компютърно оборудване	ФРЕШ ИДЕАС ЕООД	176 965,92	26 365,62
Повишаване конкурентоспособността на ГЕОРГИЕВ АУТО ЕООД чрез закупуване на оборудване	ГЕОРГИЕВ АУТО ЕООД	97020,00	67 914,00
Създаване и развитие на иновативен за региона логистичен център на "Агро фрути фреш" ЕООД, село Ястребово	АГРО ФРУТИ ФРЕШ ЕООД	200 144,33	140 101,03
Закупуване на технологично оборудване за производство на мебели от ПДЧ за мебелен цех в гр. Гълъбово, общ. Гълъбово, обл. Стара Загора	БГ МЕБЕЛ ИТС ЕООД	268 510,20	187 957,14
Закупуване на оборудване за нуждите на "ЕМ ПАУЪР 17" ООД	ЕМ ПАУЪР 17 ООД	80 776,50	56 543,55
Развитие и разнообразяване на местната икономика чрез иновативна услуга в „Хидро Конструкт“ ЕООД – с. Средец	ХИДРО КОНСТРУКТ ЕООД	280 161,43	196 113,00
Център за настаняване от семеен тип за стари хора в УПИ VII-398, кв.38 по плана на с. Ястребово, общ. Опан	ИСИАН ЕООД	293 224,57	205 257,20
Закупуване на оборудване за сервиз за ремонт и обслужване на автомобили	ЕМ ПАУЪР 17 ООД	190 959,67	133 671,77
Ремонт на сервиз за селскостопанска техника в с. Пъстрен	ДИП ООД	276 690,85	193 683,60

Прием по ПОДМЯРКА 7.1 „Територията МИГ Гълъбово-Опан ни обединява”

Наименование	Кандидат	Обща стойност /лв./	БФП /лв./
С песните на Главан	НАРОДНО ЧИТАЛИЩЕ "ГЕОРГИ С. РАКОВСКИ - 1921 Г."	18889,92	18889,92
Весела фолклорна седянка	НАРОДНО ЧИТАЛИЩЕ "НИКОЛА АСТАДЖОВ - 1926 г."	19067,58	19067,58
Отворено за Опан	Фондация „АТЕЛИЕ 1 ЗА КУЛТУРА И ИЗКУСТВО"	19018	19018
С песните и гозбите по Дуван-дере	Народно читалище "Христо Ботев - 1907 г."	13009,5	13009,5
Сто години развитие	Народно читалище "Развитие - 1921 г."	9502,26	9501,78
Обручище пее и танцува	Народно читалище " Отец Паисий - 1924"	18 779,04	18 779,04
Фолклорна магия в Гълъбово	Народно читалище " Просвета - 1911г."	19 073,88	19 073,88

Прием по ПОДМЯРКА 7.2. Инвестиции в създаването, подобряването или разширяването на всички видове малка по мащаби инфраструктура, включително инвестиции в енергия от възобновяеми източници и спестяване на енергия

Кандидат	Наименование	Обща стойност /лв./	БФП /лв./
ОБЩИНА ОПАН	Повишаване на енергийната ефективност на сграда Общинска администрация – община Опан, с. Опан	285 759,80	285 759,80
ОБЩИНА ГЪЛЪБОВО	Основен ремонт и смяна на предназначението на производствена сграда в спортен клуб, находящ са в УПИ I - 673, кв. 57, с. Обручище	122017,74	122017,74

ОБЩИНА ГЪЛЪБОВО	Изграждане на детска площадка в УПИ I, кв. 2, гр. Гълъбово	66527,92	66527,92
ОБЩИНА ГЪЛЪБОВО	Изграждане на детска площадка в УПИ II, кв. 9, с. Помощник, община Гълъбово	44076,88	44076,88
ОБЩИНА ГЪЛЪБОВО	Ремонт и мерки за подобряване на енергийната ефективност на сграда на кметство в село Главан	283232	283232
ОБЩИНА ГЪЛЪБОВО	Основен ремонт на читалище с. Мусачево, находящо се в УПИ XII-262, кв. 14	236 127, 82	236 127, 82

7.3. Сключени договори

№	Бенефициент	Обща стойност	БФП	Етап на който се намира проекта	Работни места
1	АГРОЛИНК ООД	255336,60	127668,30	Изплатен	1
2	„Исиан“ ЕООД	116340,00	58170,00	Сключен договор	3
3	ЗП Митко Жеков Маринов	124727,59	62363,79	Сключен договор	0
	„АГРО ЛУКС 1“ ООД	293 370	146685,00	Сключен договор	3
	мярка 4.1	789774,19	394887,09		
5	СПАСОВ 2019 ЕООД	148 694,70	104 086,29	Сключен договор	0
6	ФРЕШ ИДЕАС ЕООД	176 965,52	26 365,62	Сключен договор	1
	мярка 6.4	325 660,22	130 451,91		
7	НАРОДНО ЧИТАЛИЩЕ "ГЕОРГИ С. РАКОВСКИ - 1921 Г."	18889,92	18889,92	Сключен договор	0
8	НАРОДНО ЧИТАЛИЩЕ "НИКОЛА Г. АСТАДЖОВ - 1926 г."	19067,58	19067,58	Сключен договор	0
9	Фондация „АТЕЛИЕ ЗА КУЛТУРА И ИЗКУСТВО"	19018	19018	Сключен договор	0
10	Народно читалище "Христо Ботев - 1907 г."	13009,5	13009,5	Сключен договор	0
11	Народно читалище "Развитие - 1921 г."	9502,26	9501,78	Сключен договор	0

	мярка 7.1		79487,26	79486,78		
12	ОБЩИНА ОПАН		285 759,80	285 759,80	Сключен договор	0
13	ОБЩИНА ГЪЛЪБОВО		122017,74	122017,74	Сключен договор	0
14	ОБЩИНА ГЪЛЪБОВО		66527,92	66527,92	Сключен договор	0
15	ОБЩИНА ГЪЛЪБОВО		44076,88	44076,88	Сключен договор	0
16	ОБЩИНА ГЪЛЪБОВО		283232	283232	Сключен договор	0
	мярка 7.2		801 614,34	801 614,34		
17	„АВГАНДИРА-АГРО“ ООД		293120	146 560,00	Сключен договор	3
	мярка 4.2		293 120,00	146 560,00		

8. Проучване на нагласите на местната общност и удовлетвореността от прилагането на BOMP

Анкетното проучване е извършено в периода септември-октомври 2021 г. и има за цел да установи нагласите и одобрението на местната общност относно прилагането на подхода BOMP на тяхната територия. Удовлетвореността на местната общност е една от най-важните точки за оценка на успеха на BOMP, но и най-трудно се измерва и това обикновено става след приключване на цялата Стратегия с различни количествени показатели – например каква част от населението е било облагодетелствано от проектите или за кои групи е имало най-голяма полза, до каква степен е бил повишен местният капацитет. Тъй като участниците са подложени на най-различни въздействия, включително такива от други програми, осъществяване на определени регионални и общински политики и т.н. освен BOMP, а оценките са субективни, обикновено се прави и представително проучване. Настоящата анкета няма претенцията за оценка на въздействието, а е само момента снимка на нагласите и цели да ориентира екипа на МИГ в какво отношение може да подобри работата си сред местната общност.

В предвид и пандемичната обстановка в страната по време на провеждане на проучването, анкетата беше проведена на интернет страницата на МИГ "Гълъбово Опан", формуляри разпространени чрез офиса на МИГ сред посетители и лицата консултирани от екипа.

Екипът провеждащ проучването реши, че в анкетата трябва да се избягва употребата на специализирана терминология, които биха затруднили анкетираните и така биха деформирали резултатите от анкетата . Не може да се очаква, че по-голямата част от местната общност познава в подробности Стратегията на МИГ „Гълъбово-Опан“, Териториалния подход, Стратегията за ВОМР, Общинските планове за развитие на двете общини, Областната стратегия за област Стара Загора, както и на стратегическите документи на национално ниво.

Поради тези причини, въпросите ни бяха адаптирани към един по-популярен „език“.

АНКЕТНА КАРТА

„Проучване на въздействието на СВОМР върху социално-икономическото развитие на територията на МИГ „Гълъбово -Опан“ и удовлетвореността от прилагането на СВОМР в общността “

Живущ в:.....

Пол:

Жена ☐

Мъж ☐

Възраст:

до 29 г. ☐

30 - 40г. ☐

40 - 55 г. ☐

над 55 г. ☐

Образование:

Основно ☐

Средно ☐

Висше ☐

Работя в сферата на: Земеделие ☐ Производство ☐ НПО, администрация ☐ Услуги ☐ Не работя ☐

1. Имате ли информация за дейността на МИГ „Гълъбово -Опан“?: ДА ☐ 103
НЕ ☐

2. Откъде сте информирани за дейността им?:

Мероприятия на МИГ ☐ Рекламни дейности ☐ Публикации в медии и/или от други източници ☐

3. Как според Вас въздейства дейността на МИГ „Гълъбово -Опан“ върху икономическото развитие на региона –доходи, инфраструктура?:

Осезаемо положително ☐ Недостатъчно положително ☐ Не въздейства осезателно ☐

4. Как според Вас въздейства дейността на МИГ „Гълъбово -Опан“ върху социалното развитие развитие на региона – работни места, бедност, демографски проблеми?:

Осезаемо положително ☐ Недостатъчно положително ☐ Не въздейства осезателно ☐

5. Вие лично имате ли усещането, че участвате във взимането на решения от страна на местната общност?:

ДА ☐ НЕ ☐

6. Вие лично участвате ли по някакъв начин в дейността на МИГ?:

- Да, имам интерес и/или съм реализирал проекти ☐

- Да, интересувам се от обществени дейности, контакти с бизнеса, общините, НПО, МИГ ☐

- Интересувам се, но не участвам активно ☐

- Не, нямам интерес ☐

7. Какво можеше да донесе повече ползи на общността от дейността на МИГ?:

/посочете най-много 3 отговора/

- Реализирането на повече на брой проекти ☐

- Възможност проектите да са на по-голяма стойност ☐

- Разширяване на обхвата на допустимите за кандидатстване дейности ☐

- Опростяване на процедурите и изискуемите документи ☐

- По-добра компетентност и съдействие на служителите на МИГ ☐

- По-добра информираност за възможностите които предоставя МИГ ☐

- Друго..... ☐

8. Как оценявате компетентността на екипа на МИГ?:

Компетентен ☐ Относително компетентен ☐ Некомпетентен ☐ НЕ ☐

9. Върху какви проблеми /дейности/ трябва да акцентира в бъдеще дейността си МИГ?:

/посочете най-много 3 отговора/

- Повишаване на доходите ☐

- Демографски проблеми ☐

- Инфраструктура ☐

- Създаване на нови дейности ☐

- Подкрепа на съществуващите дейности ☐

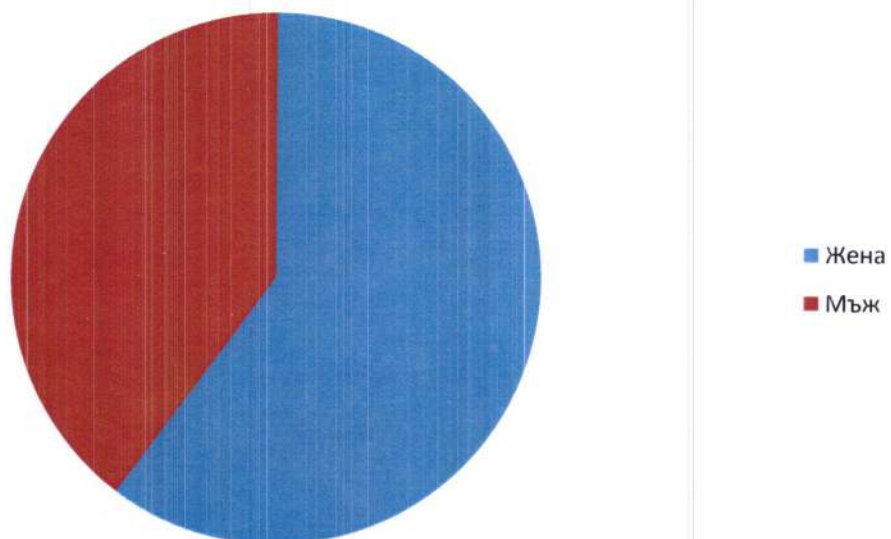
- Спортни и културни дейности ☐

- Образование, квалификация, обучение

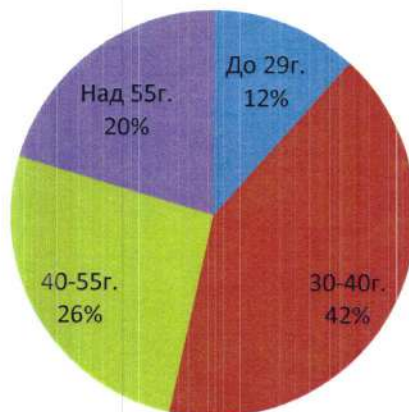

10. Ако желаете споделете друго непосочено в анкетата мнение или предложение:

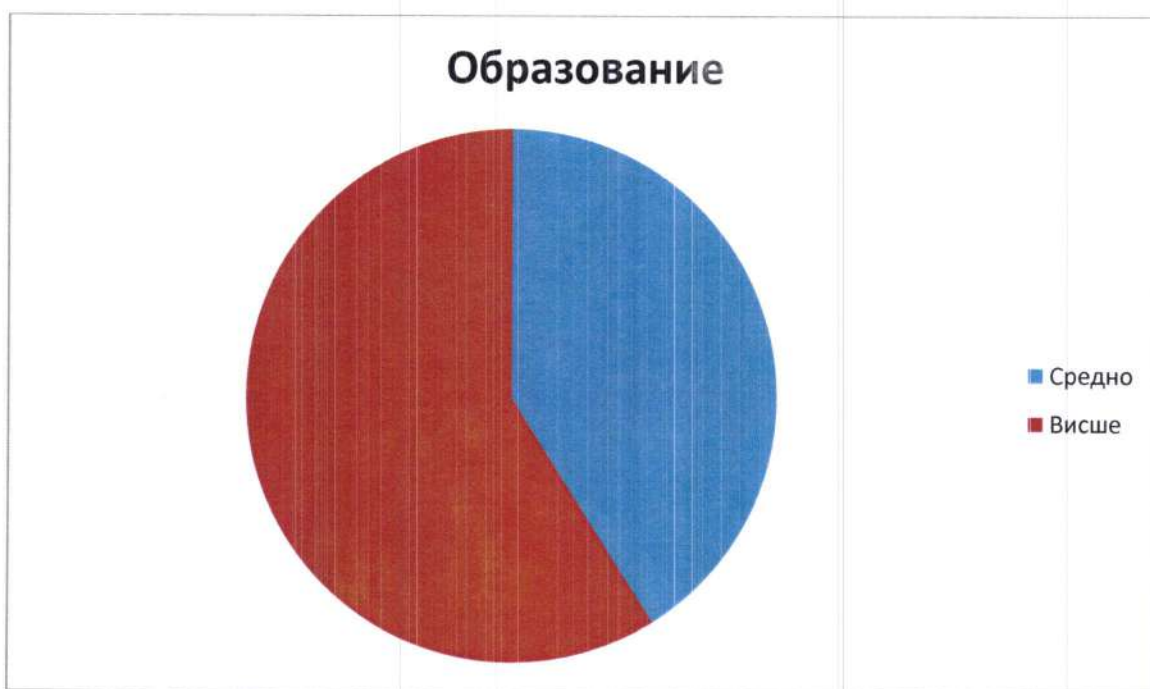
Пол на анкетираните

Възрастова група

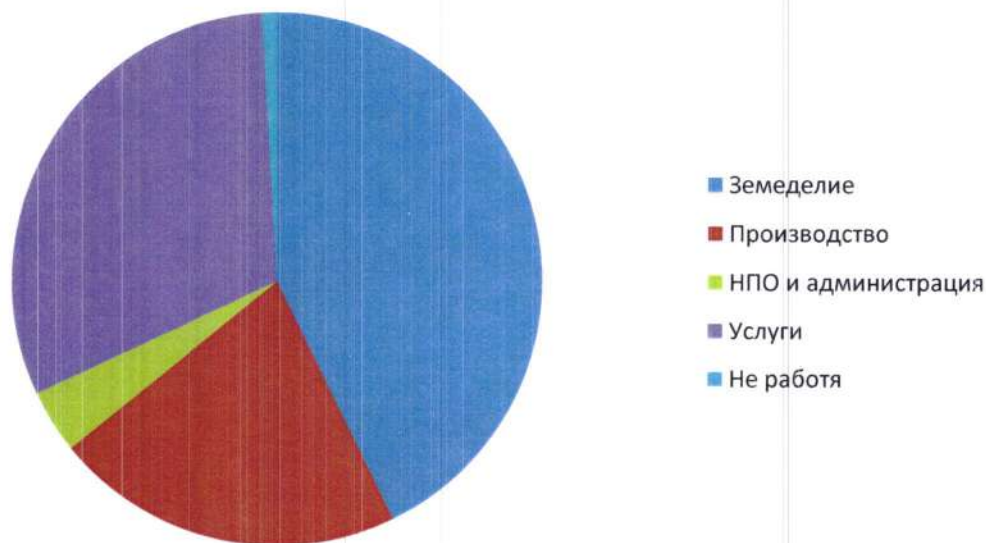
Анкетата е попълнена от 103 участника, разпределени мъже (39,82%) и жени (60.2%). Относително повече са представени участниците от община Гълъбово 81,9 % тези от община Опан са 18,1 % . Това се обяснява с няколко факта: Община Гълъбово е приблизително 4 пъти по-голяма като население, МИГ функционира в Опан само един програмен период и е сравнително по-непознат сред населението там както и , че офиса е разположен в Гълъбово.

Преобладават хората със висше образование - 59%, тези със средно – 41% а с по-ниско образование никой не е посочил. Високият образователен статус на участниците се обяснява с това, че МИГ е по разпознаваем сред лицата участвали в дейността им, интересувачи се от обществена дейност е по-образованата част от общността, анкетата е основно по интернет който се ползва от хора с по-високо образование.

Участници са разпределени по възраст до 29г- -12бр., представляващи 11,6% анкетираните, от 30 до 40 г.-43 лица (41,7%), от 41 до 55 г. - 27 анкетирани (26,2%) а хората над 55г. са 21 на брой или 20,4% от отговорилите.

Сфера на заетост

Земеделските производители преобладават сред анкетираните – 42,7%, като това не ни изненадва. Немалък ресурс от стратегията е предвиден за дейности от които те могат да се възползват, ВОМР се финансира от ПРСР която е насочена основно в подкрепа на земеделски дейности и потенциалните бенефициенти имат по-голям опит в разработването на проекти. Не на последно място следва да се има в предвид и предхождащите мерки по програма САПАРД. Втори по активност са представителите на сферата на услугите – 30,8%. Това също има своето обяснение, т.к. на територията на МИГ "Гълъбово Опан" този сектор е силно развит като обслужващ енергийната и добивната промишленост която е доминираща в региона на МИГ. Представителите на сектор на неземеделски дейности са 21,4 % от отговорилите в анкетното проучване а гражданският и административен сектор е представен от 3,8%.

Основно участниците сред проучването са информирани за дейността на МИГ „Гълъбово-Опан” от мероприятията които екипът провежда: обучения, семинари, консултации, прием на проекти и други подобни дейности – 75,7%. От останалите почти по равно го разпознават от рекламни действия и публикации, които често се припокриват.

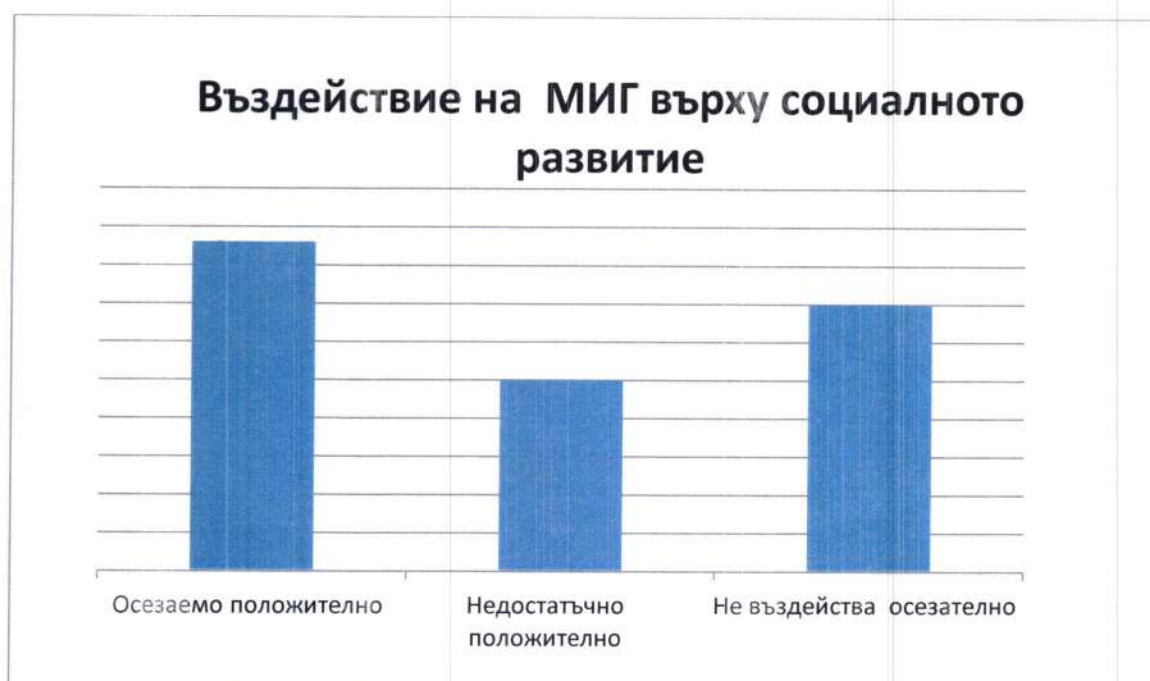
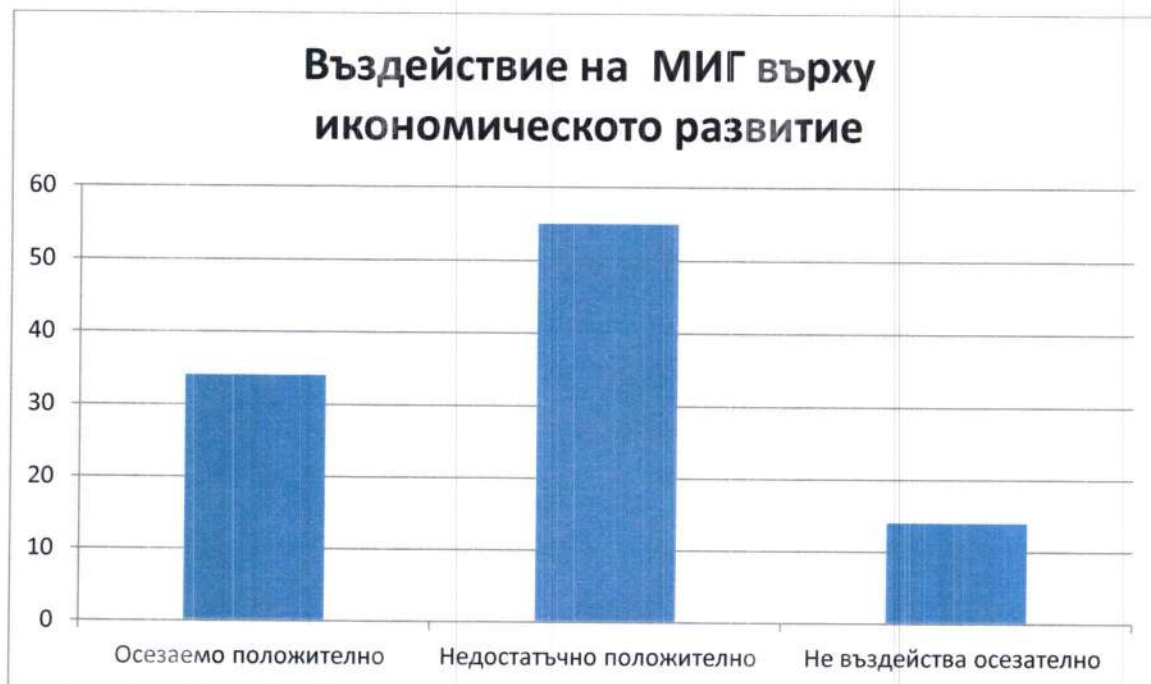
ВОМР е и начин за участие на гражданите на местно равнище в разработването на отговори на социалните, екологичните и икономически предизвикателства, пред които е изправена общността на територията на МИГ. Дали хората вече усещат и виждат ползите от ВОМР е важно, за да ги мотивира, като тук има значение и личното възприятие на всеки.

Затова е удачно да се оцени удовлетвореността от въздействието на ВОМР върху територията и как местната общност възприема ефекта от прилаганите мерки, по основните приоритети на Стратегията а именно:

Приоритет 1: Осигуряване на устойчив икономически растеж на земеделския сектор на основата на повишаване на конкурентоспособността на сектора и жизнеспособността на стопанствата;

Приоритет 2: Подобряване на качеството на живот в територията, чрез разнообразяване на възможностите за заетост, подобряване на облика на населените места и укрепване на природните и културните традиции на местната общност.

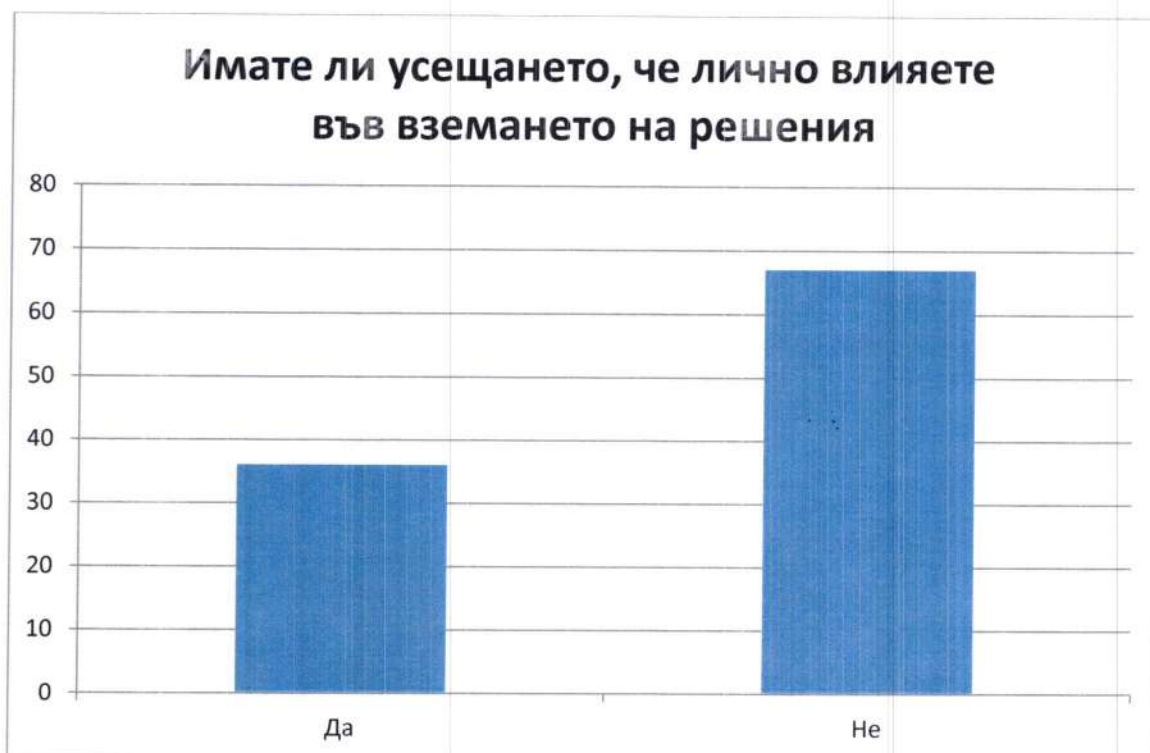
Като уточнихме по горе, въпросите ни бяха адаптирани към един по-популярен „език“, разбираем от анкетираните.

На въпросът „Как според Вас въздейства дейността на МИГ „Гълъбово -Опан“ върху икономическото развитие на региона – доходи, инфраструктура“, осезаемо положително са отговорили 34 от анкетираниите, недостатъчно положително са посочили 55 от отговорилите и че не въздейства осезателно- 14 от тях.

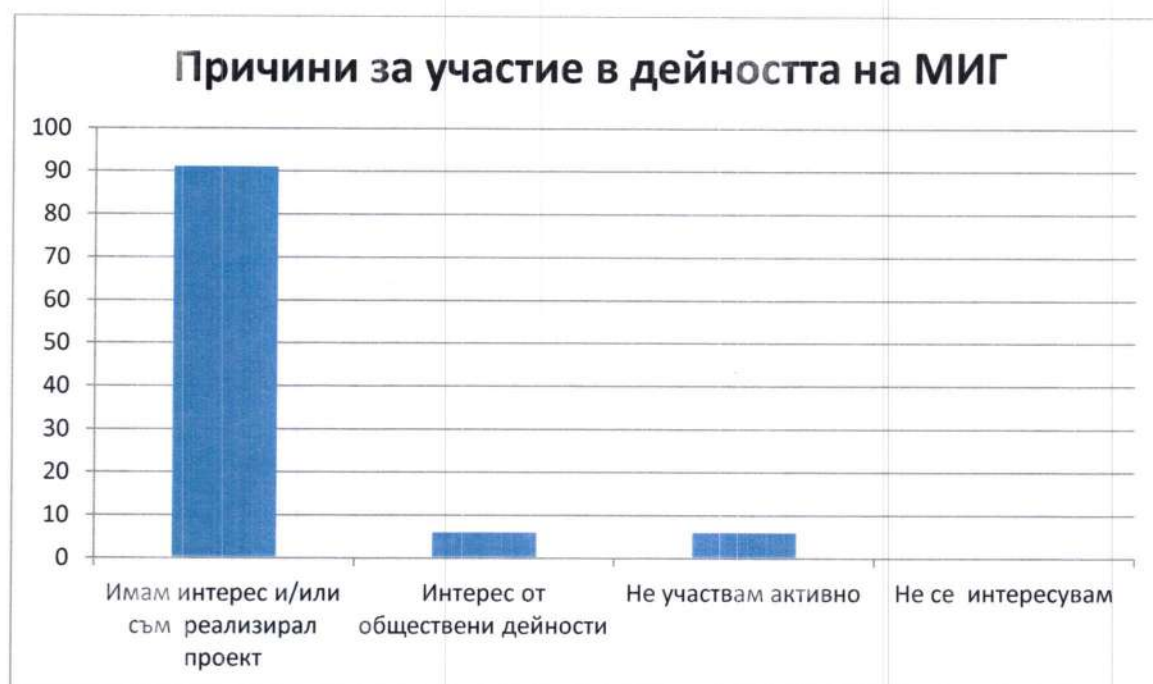
На следващото ни запитване, „Как според Вас въздейства дейността на МИГ „Гълъбово -Опан“ върху социалното развитие развитие на региона – работни места, бедност, демографски проблеми“, осезаемо положително са посочили 17 анкетирани лица, недостатъчно положително – 63, и дейността на МИГ не въздейства осезателно - 23 от отговорилите на нашата анкета.

Общо за въздействието на мерките от BOMP можем да обобщим, че осезаемо положително оценяват дейността на МИГ-24,7% от анкетираниите, с положително но ограничено въздействие оценяват въздействието 57,3% от отговорилите. Дейността на МИГ не въздейства осезателно върху територията според 17,9%.

„Европа по-близо до гражданите“ е и приоритетът, според който ще се прилага ВОМР в следващия Програмен период.

Личното усещане за участие на във взимането на решения имат 34,9 % от анкетираните и 65,1 % отговарят отрицателно. Като се има предвид, че все пак в тази анкета основно са взели участие представители на заинтересованите страни, отрицателният резултат е много висок. За причините за това усещане в местната общност на територията на МИГ „Гълъбово-Опан“ не сме правили допълнително изследване, но вероятно причините са общи за всички Местни инициативни групи. Засега те все още не успяват да се справят с тази задача по ред причини – все още нямат опит но най-вече нямат и особена възможност, тъй като за зависими от общините и от органите на централната власт. Самите хора не разбират напълно как тяхното мнение може да има значение, някак си по лесно е някой друг да решава вместо тях.

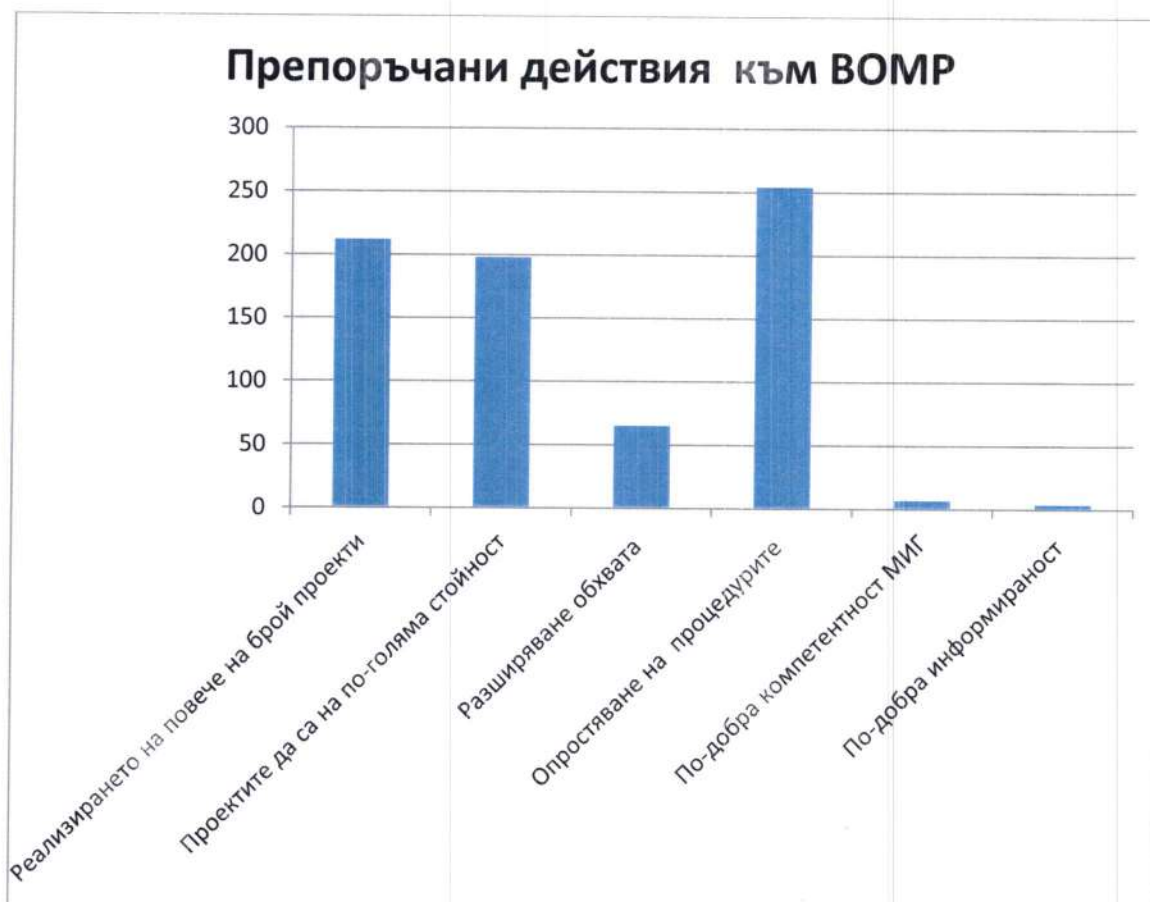

Подход „отдолу-нагоре“ на ВОМР – местната общност да участва във вземането на решения е едно от основните идентифицирани предимства на подхода - развитието на гражданското общество в селските райони. Поради това са важни и причините, за участието на анкетираните в дейността на МИГ „Гълъбово - Опан“, Възможно е поради личен

интерес заради възможността за бъде разработен проект, интерес от обществени дейности, обменя опит от заинтересованите страни от съответния сектор и ред други.

Поради интерес за подаване и реализиране проектни предложения в дейността на МИГ участват в дейността 88,3% от анкетираните, 5,8% поради това, че проявяват интерес от обществени дейности и също толкова се интересуват от контакти от заинтересованите страни. Няма отговорили, че не се интересуват от дейността, но това е очаквано като се има в предвид, че в проучването участват именно интересующите се лица.

На въпрос какво можеше да донесе повече ползи на общността от дейността на МИГ, отговорите на този въпрос предпочитанията за работата на МИГ са свързани предимно с подготовка на проекти. Това разбира се е естествено, тъй като основната задача пред екипа е именно тази – организиране на прозрачни процедури за прием и обработка на проектни предложения, чрез които да се реализира стратегията.

При анализа трябва да се има в предвид, че анкетираните можеха посочат до 3 отговора.

Според представените данни, анкетираните посочват, че превес за устойчивото развитие на територията на МИГ имат повишаването на конкурентоспособността на земеделието, стимулирането на предприемачеството и бизнеса, развитието на туризма и цялостното подобряване на качеството на живот. Това е съвсем разбираемо, тъй като това са и едни от основните приоритети заложили в стратегията. Нагласите на местната общност са до голяма степен запазени, като данните от посочените отговори са добра основа за изграждането и планирането на бъдещата работа на МИГ.

От друга страна наблюдаваме, че нито един от посочените възможни отговори не взема убедително мнозинство сред анкетираните, а по-скоро отговорите са разпределени балансирано между всички области за устойчиво развитие на територията на МИГ „Гълъбово - Опан“.

Реализирането на повече на брой проекти, възможност проектите да са на по-голяма стойност и разширяване на обхвата на допустимите за кандидатстване дейности са основните препоръки от страна на анкетираните. По-добра компетентност и съдействие на служителите на МИГ, както и повишаване на информираността за възможностите които предоставя МИГ не се очертават като основни препоръки.

Оценката на компетентността на МИГ е доста висока. 92,2 % от анкетиранияте посочват, че екипа на МИГ „Гълъбово - Опан“ е компетентен, относително компетентен считат, че е 3,8 % а като некомпетентен го определят 1,9 % от отговорилите.

При оценката на резултатите следва да се има предвид, че все пак в тази анкета основно са взели участие представители на заинтересованите страни, голяма част от които имат пряк контакт със служителите на МИГ. Не бива да се приема, че всички от лицата задължително ще дадат добра оценка за екипа тъй като някои от тях може да са с неodobрени проектни предложения, недоволни от нивото на консултиране и др. Въпреки това, посоченият положителен резултат е доста висок.

9. Изводи и препоръки

Следва да се отбележи, че прилагането на Стратегията не е завършено и съответно очакваните въздействия върху икономическото развитие и подобряване на качеството и средата на живот все още са потенциални и не са постигнати.

Въз основа на събраната документална информация, наблюдение на място, проведено анкетно проучване можем да се направим няколко основни извода относно прилагането на Стратегията за BOMR и удовлетвореността на местната общност.

Качеството на Стратегията е високо и тя е изцяло в съответствие с всички документи, цели и приоритети заложи в Регламентите и програмните документи на ЕС. Тя е съгласувана и с общинските и регионалните приоритети на национално ниво, като съществува ясна свързаност между идентифицираните проблеми и потенциала на територията. Принципите по отношение на включването на всички заинтересовани страни, използването на потенциала на територията и спазване на подхода „отдолу-нагоре“ са спазени.

Капацитетът на екипа на МИГ „Гълъбово - Опан“ може да се оцени като добър. Изготвените процедури за кандидатстване отговарят на условията, както и комисиите за оценяване. Повишаването на капацитета се осъществява и чрез участие в различни обучения и семинари, работа в мрежите, обмяна на опит с други МИГ, както и с администрациите, самообучение. Установяването на добри контакти с местната администрация е важно условие не само за успешната реализация на Стратегията, но и за общи по-нататъшни действия и продължаване на партньорството. Местната общност, доколкото може да се съди от приемите на проектни предложения, показва сравнително добър предприемачески капацитет – поне като желание да работи за повишаване на конкурентоспособността и да развива бизнеса. Тъй като

все още няма стартирал проект, тепърва може да се оценява доколко желанията отговарят на уменията за успешно управление и приключване на проектите, както и дали ефектите от помощта ще се увеличат по-нататък във времето.

По отношение на реализацията на целите на самата стратегия, към момента изпълнението на стратегията е на добро ниво, като всички от мерките вече са били отворени, приемът е приключил, извършена е работата по оценка на договорирането е забавено по причини извън МИГ /има проектни предложения които над 2 години очакват одобрение от ДФЗ/. Важно е да се отбележи, че се очаква се допълнително споразумение за допълнително финансиране за което има издадена заповед.

Относно популяризирането на Стратегията за BOMP, можем да кажем, че са проведени достатъчно срещи и консултации, което от своя страна означава, че местната общност е запозната с нея и тя отговаря на интересите им. Екипът на МИГ „ Гълъбово - Опан“ е с много добър капацитет, като изготвените процедури за кандидатстване са ясни и разбираеми а работата на сформираните комисии за избор на проекти е прозрачна и коректна. По тази причина е изградено е доверие между местните участници и екипа на МИГ, което е видно и от анкетното проучване. Местните бенефициенти показват готовност да работят с екипа на МИГ „ Гълъбово - Опан“, а дейностите по Стратегията са довели до очакваните резултати – местната общност сравнително добре информирана, подготвена и мотивирана да се включи в процесите на местното развитие.

Макар че тези въздействия изглеждат незначителни в сравнение примерно с икономическото развитие и повишаване на доходите, всъщност те са сред най-дългосрочните и положителни ефекти от прилагането на BOMP. Повишаването капацитета на социалния капитал в селските райони е основа за всякакво по-нататъшно развитие, защото то се реализира именно от хората. Като едно от основните предимства на BOMP се изтъква именно водещата роля на хората, а не на политиките, налагани отгоре. Под оживяване на териториите се разбира активизирането на местните общности да участват и да насочват формирането на приоритетите на местното развитие. В това отношение чрез работата си МИГ е постигнала резултати сред част от общността, но има още много какво да се направи в тази посока, особено сред представителите на тези сфери, които не са обхванати пряко от Стратегията.

Частично въздействие все пак е **постигнато в някои области**, които се отнасят предимно към добавената стойност на BOMP:

- ✓ повишаване осведомеността на местните хора относно програмите на ЕС и възможността да реализират проекти

- ✓ активизиране на общността по отношение участието в обществения живот и отчасти повишаване капацитета за правене на бизнес
- ✓ повишено взаимодействие между заинтересованите страни – увеличаване на формалните и неформални контакти между тях
- ✓ известна промяна в мисленето и нагласите към някои от по-важните теми на устойчивото развитие, осъзнаване на ползите от „общото“, което не противоречи на „частното“
- ✓ подобряване на местното самоуправление (обуславя се от съществуването на публично-частно партньорство - МИГ на територията)

Препоръките към МИГ „Гълъбово - Опан“ са свързани както с прякото изпълнение на СВОМР, така и с визия към по-дългосрочни цели за територията, вкл. и планиране на следващия Програмен период след 2021 година.

Първата препоръка е в перспектива да се скъси срока по прием и одобрение на проекти. Разбира ме, че забавянето на тази дейност се дължи основно на причини извън структурата /централните органи /, като се добави забавата в ДФЗ за сключването на договори, много проекти са поставени в момента под риск. Те са остойностявани преди години и в момента с ръста на цените вероятно ще станат неизпълними. Това може да доведе и до опасност от неизпълнението на Стратегията на МИГ.

Втората ни препоръка е насочена в посока популяризиране на Стратегията и на самия подход ВОМР. Въпреки че екипът на МИГ е свършил добра организационна работа досега (информационни срещи, включване на заинтересованите страни), наложителни са повече дейности в посока популяризиране на Стратегията и на самия подход ВОМР, за което са и следващите препоръки. Особено важна е работата сред местната общност, която не е пряко свързана с мерките на Стратегията – хората извън земеделския бизнес, представителите на НПО сектора и др. Задачите на МИГ са дългосрочни и не се ограничават само в прием и обработка на проекти по график. Местните хора трябва да се чувстват отговорни и мотивирани да участват в развитието на територията и взимането на решения.

В това отношение в рамките на бюджета си или чрез търсене на допълнително финансиране МИГ може:

- ✓ Да подобри работата си с регионалните медии, като популяризира работата си. Почесто могат да се дават пресконференции или да се организират участия и интервюта на представители на МИГ или бенефициенти, защото именно това са местните лидери и публичните говорители, чиито мнения трябва да се чуват сред общността. Кампаниите трябва да обхващат не само дейностите на МИГ, но и самия подход BOMR – какви са преимуществата му за местното развитие и че дава възможност на местните хора да участват по някакъв начин във взимането на решения.
- ✓ Да организира дискусии по определени теми, като в такъв форум може да се превърнат и част от информационните срещи, провеждани по места. Такива теми от особена важност са приоритетите на бъдещото развитие на общините, взаимодействието между граждани и местна власт, набелязване на местни проблеми (извън Стратегията) и начини на решаването им. МИГ може да организира и по-големи обществени дискусии, извън регулярните срещи, като това се прави с помощта на общините и местните НПО, или включване във вече организирани от някой друг дискусии и кампании по съответните теми.
- ✓ Да организира специализирани обучения и семинари извън тези по мерките и проектите, като най-съществена е необходимостта от повишаване на предприемаческата култура и активност. Най-вече на малките производители трябва да се обяснява, че независимо от бюрокрацията, не е толкова „страшно“ да се започне малък бизнес и да се регистрира фирма, да се води счетоводство. Нивото на предприемаческа активност у нас е много ниско, особено в малките населени места и сред земеделските производители, като този фактор се отчита като основен пречка за развитието на селските райони. Специализирани обучения са нужни и за новите технологии в селското стопанство, научните постижения в тази област, променените пазарни изисквания, стандартите за качество и др., като за целта могат да се канят гост-лектори, специалисти по темите.
- ✓ МИГ е възможно да се включва по-активно в събития на други местни организации – дискусии на НПО, фестивали и събития на читалищата или културните институции, регионални и национални срещи, образователни или социални

инициативи. Трябва да се има предвид, че местните инициативни групи в ЕС развиват множество странични дейности, извън основната по проектите – изграждат местни пазари, поръчват научни изследвания и доклади, някои дори имат собствени предавания по местните радиостанции, организират фестивали, по тяхна инициатива понякога се променя и местното законодателство. В повечето случаи за различните дейности се намира допълнително финансиране от други програми и фондове, по които бенефициент е самата МИГ.

- ✓ Да изгражда мрежи за сътрудничество, чрез които се реализират и някои от описаните странични дейности - взаимодействие с местни образователни и научни институции, социални домове, екологични организации и НПО, граждански сдружения в областта на културата, творчески съюзи на местно ниво, организации на хора с увреждания, женски организации.
- ✓ Добра практика е МИГ да прави регулярни месечни или на няколко месеца срещи на представители на заинтересованите страни – нещо като клуб, чрез който се обменят знания и опит. Важни са и контактите с бизнес организации и форуми - създадени по инициатива на предприемачите или техни сдружения. В това отношение МИГ може да изпълнява и проекти за сътрудничество и обмяна на опит с други МИГ по мярка 19.3 от ПРСР.

В заключение, можем да кажем, че към момента частичното прилагането на Стратегия за ВОМР от страна на МИГ „Гълъбово - Опан“ е успешно, като тази тенденция би следвало да се запази чрез съхраняването и доразвиването на заложените принципи на работа. Работата на МИГ е дългосрочна, а местните хора трябва да се чувстват привлечени, отговорни и ангажирани. Стратегически погледнато – МИГ „Гълъбово - Опан“ трябва да е активен участник в живота на местната общност и извън преките си ангажименти по изпълнение на споразумението.